

**ПЕДАГОГИЧЕСКА ЛАБОРАТОРИЯ:
РАБОТНИ ЛИСТОВЕ
ЗА ОБЕКТНО-БАЗИРАНО
ОБУЧЕНИЕ**

Уважаеми читатели,

Отворихте една скъпа за сърцата ни електронна книга. Тя представя част от дългогодишната работа на учителите от СУ „Емилиян Станев“ – Велико Търново, свързана с **педагогиката на наследството**.

Защо се заехме с това помагало? Старата столица, където историята наднича от всеки ъгъл, е може би най-подходящото място у нас за интердисциплинарно изучаване на културното и историческото наследство. Търновските музеи разполагат с ценни експонати, които понякога остават извън ползрението на бързащия турист. Учителите имат малко време и не са склонни да го губят, докато подготвят уроците си. Затова относително рядко биха се консултирали с музейните специалисти. Ковид кризата създаде необичайна ситуация на изолация и наложително обучение от разстояние в електронна среда.

За кого е предназначено помагалото? Всички учители, които преподават история и цивилизации, български език и литература и изобразително изкуство и представят на учениците теми, свързани със събития, на които Търново е декор, могат да го ползват. Помагалото е и ценен ориентир в работата на музейни работници, които се интересуват от съвместна работа с училищата, както и на бъдещи учители, подготвящи своята педагогическа правоспособност.

Благодарим сърдечно на колегите от Регионалния исторически музей – Велико Търново, които предоставиха експонатите за заснемане, информацията за тях, както и свои снимки, които публикувахме в това помагало. Неоценима помощ ни оказаха и двамата научни консултанти – доц. д-р Виолета Стойчева и доц. д-р Димка Димитрова от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

Учебното помагало „Педагогическа лаборатория: Работни листове за обектно-базирано обучение“ е разработено по проект „Педагогически аспекти на наследството в дигитална среда“. Подкрепата за СУ „Емилиян Станев“ е осигурена от Фондация „Америка за България“. Изявленията и мненията, изразени тук, принадлежат единствено на СУ „Емилиян Станев“ и не отразяват непременно вижданията на Фондация „Америка за България“ или нейните партньори.

Фондация „Америка за България“ е независима, неправителствена и неполитическа американска фондация, която работи в партньорство с български организации за укрепване на частния сектор и демократичните институции в страната. Фондацията е плод на успеха на Българо-американския инвестиционен фонд (БАИФ), създаден през 1991 г. от Конгреса на САЩ с подкрепата на Американската агенция за международно развитие. За повече информация www.us4bg.org.

**AMERICA FOR
BULGARIA
FOUNDATION**

ПЕДАГОГИЧЕСКА ЛАБОРАТОРИЯ:
РАБОТНИ ЛИСТОВЕ ЗА ОБЕКТНО-БАЗИРАНО ОБУЧЕНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ

Виолета Стойчева. Работните листове като средство за обектно-базирано обучение	7
РАБОТНИ ЛИСТОВЕ ЗА 5. КЛАС	
Ралица Истаткова, Симона Попова. Изкуството на траките. Казанлъшката гробница	15
Антоанета Палангурска. Религиозните вярвания на траките.....	21
Антоанета Палангурска. Детските играчки в Древен Рим	25
РАБОТНИ ЛИСТОВЕ ЗА 6. КЛАС	
Симона Попова. Българско средновековно изкуство. Керамиката на Първото българско царство.....	29
Симона Попова. Българско средновековно изкуство Керамиката на Второто българско царство.....	33
Мариела Георгиева. Цар Калоян – воин и победител	37
Цветанка Недева. Загадката на един музеен експонат	41
Кина Котларска. Керамиката в ежедневието на Средновековно Търново	45
Светлана Симеонова. Великденски хлябове	49
Анна Павлова. Декоративно-приложни изкуства	53
Анна Павлова. Композиция в декоративно-приложните изкуства. Затворена композиция. Първа група	55
Анна Павлова. Композиция в декоративно-приложните изкуства. Фризова композиция. Втора група.....	59
Радослав Димитров. Извличане и обработване на информация от различни източници...	63

Радослав Димитров. Употреба на еднородни части.....	65
Цветелина Маринова. Универсални символи в романа „Малкият принц“ на Антоан дьо Сент-Екзюпери. Първа група.....	69
Цветелина Маринова. Универсални символи в романа „Малкият принц“ на Антоан дьо Сент-Екзюпери. Втора група.....	73
РАБОТНИ ЛИСТОВЕ ЗА 7. КЛАС	
Славенка Кутева. Облеклото на възрожденските българи между традиционния и модерния свят.....	77
Галя Хаджиатанасова. Народната носия в българското изобразително изкуство в края на XIX и началото на XX век. Първа група.....	81
Галя Хаджиатанасова. Народната носия в българското изобразително изкуство в края на XIX и началото на XX век. Втора група.....	85
РАБОТНИ ЛИСТОВЕ ЗА 8. КЛАС	
Маргарита Рачкова. Стиллове в изобразителното изкуство. Иконографски канон.....	89
Маргарита Рачкова. Шрифт и писмена култура.....	91
РАБОТНИ ЛИСТОВЕ ЗА 9. КЛАС	
Диана Добрева. Периодичният печат през епохата на Възраждането.....	93
РАБОТНИ ЛИСТОВЕ ЗА 10. КЛАС	
Ивайло Димитров. Строители на модерна България.....	97
Галя Хаджиатанасова. Творческият процес.....	103

- © Виолета Стойчева, автор, 2021
- © Ралица Истаткова, автор, 2021
- © Симона Попова, автор, 2021
- © Антоанета Палангурска, автор, 2021
- © Мариела Георгиева, автор, 2021
- © Кина Котларска, автор, 2021
- © Цветанка Недева, автор, 2021
- © Светлана Симеонова, автор, 2021
- © Анна Павлова, автор, 2021
- © Радослав Димитров, автор, 2021
- © Цветелина Маринова, автор, 2021
- © Славенка Кутева, автор, 2021
- © Галя Хаджиатанасова, автор, 2021
- © Маргарита Рачкова, автор, 2021
- © Диана Добрева, автор, 2021
- © Ивайло Димитров, автор, 2021
- © Диляна Крусева, компютърен дизайн на корицата, 2021

ISBN 978-619-212-079-5

Консултанти на изданието:

доц. д-р Виолета Стойчева,
доц. д-р Димка Димитрова

Част от снимките в помагалото са предоставени от РИМ - Велико Търново

РАБОТНИТЕ ЛИСТОВЕ КАТО СРЕДСТВО ЗА ОБЕКТНО-БАЗИРАНО ОБУЧЕНИЕ

Предизвикателствата, пред които е изправено съвременното училищно образование, и необходимостта от модернизация, адекватна на потребностите на новите поколения, изискват разработването на дидактически ресурси и включването на учениците в дейности, предполагащи активност на младите хора и пораждащи емоция от „ученето чрез правене“ (learning by doing). Актуалността на проблема за дидактическата осигуреност на обучението с дигитални ресурси става още по-осезаема в контекста на ситуацията, свързана с пандемията от COVID-19 и продължителното онлайн обучение.

Предизвикателствата на проектната идея

Настоящото помагало с работни листове е създадено в рамките на проект „Педагогически аспекти на наследството в дигитална среда“, в който СУ „Емилиян Станев“ си партнира с Регионалният исторически музей във Велико Търново и ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Финансирането на проектните дейности е осигурено от Фондация „Америка за България“.

Целта на проекта е да се разработи методология за работа с наследството в дигитална среда, приложима както при обучение в електронна среда от разстояние, така и в традиционната класна стая.

Участници в експерименталните дейности са 15 учители от СУ „Емилиян Станев“, двама докторанти по методика на обучението по история при Катедра „Нова и най-нова история на България“ и студенти – бъдещи учители, от Историческия и от Филологическия факултет на Велико-търновския университет.

Предизвикателствата пред участниците в целевата група са:

- използването на съвременните технологии като посредници при взаимодействието с музеите в старата столица
- интегрирането на дигитализирани музейни експонати като информационен ресурс към теми от учебното съдържание по история и цивилизации, по изобразително изкуство и по български език и литература, преподавани в 5. – 10. клас.

За целите на учебната работа е създаден дигитален архив с над 50 музейни експоната в 3D формат. Те са част от три специално подготвени виртуални разходки в музеи на Велико Търново – Археологически музей, „Възраждане и Учредително събрание“ и „Сарафкина къща“. Всички дигитализирани предмети са придружени с музейен паспорт. Предвидена е възможност за увеличаване на размера на избраните експонати, а 3D моделите притежават допълнителни технически възможности за динамично разглеждане в детайли – като „под лупа“, както и опция да бъдат изпращани до потребителите (учениците) по електронен път – чрез оригинален QR код.

Възможностите за виртуална комуникация и дотсега с музейните експозиции за целите на формалното образование са осмислени чрез интердисциплинарен прочит на учебните програми и

открояване на съдържателните акценти, свързани с наследството. Въз основа на направения списък от теми/ проблеми в „контактната зона“ на наследството всеки учител избира по кои от тях да работи.

След проведено обучение за запознаване с концепцията за педагогика на наследството и за работните листове като дидактически инструмент учителите се включват в работни групи, които обсъждат възможностите за прилагане на тази технология в обучението. Оформя се идеята за синхронизирано вертикално и хоризонтално разполагане на дейностите, включващи дигитализираните ресурси.

Като следваща стъпка участниците в проекта конструират собствени дидактически средства под формата на работни листове с оглед на конкретни теми от учебното съдържание. Осмислянето им като работещ образователен инструмент става чрез апробиране в поредица от уроци (реализирани в 2 или 3 паралелки) в реална учебна среда. По време на уроците е приложен методът на включено наблюдение от двамата консултанти – университетски преподаватели, специалисти по методика. При окончателното оформяне на работните листове е взето предвид и мнението на учениците чрез обратна връзка след всяко занятие.

Подходът на обектно-базираното обучение

Концептуална основа на създадения набор от работни листове за работа с наследството в дигитална среда е т.нар. **object-based learning** (OBL) като образователен подход, ориентиран към учениците. В англоезичната литература се говори за обектно-базирано учене и то се определя като социален конструктивистки подход (Chatterjee & Hannan, 2015), при който учениците развиват своите знания и конструират значения при взаимодействие с конкретни обекти/ предмети (Hannan et al., 2013) от колекциите на музеи, галерии, архиви, библиотеки и др. По своята същност работата с материалното наследство се разглежда като тип експериментално (основано на опита) учене, което залага на тактилната връзка с материалните обекти, на сензорния опит от интеракцията на обучаемите с експонатите, включително и с дигитализирани обекти на наследството.

Изследователите на проблема открояват като основни характеристики разбирането за отворено, активно (Freeman et al., 2014), основано на индивидуалния опит на ученика учене, центрирано върху физически обекти – музейни експонати, архивни документи, произведения на изкуството и др. „свидетелства на епохата“. Приложимостта и резултативността от използването на подобна експериментална педагогика, станала популярна още през 70-те години на миналия век, се търси по посока на провокирането и ангажирането на учениците в комуникацията с наследството, във възможностите за генериране и визуализиране на идеи, за сравняване на процеси и явления, за концептуализиране на съдържания (Chatterjee, H., 2010), за развиване на концепции – за хронология, промяна, континуитет, прогрес (Мишкова, И., 2015) и др.

Прагматичността на обектно-базираното обучение се предполага от спецификата на комуникацията с музейните предмети. Докато изследват конкретен експонат, младите хора осъзнават, че са в непосредствена „близост“ до човека, който го е създал. За да получат необходимата информация, те са провокирани да обърнат внимание на материалите, използвани за направата на обекта, и на социокултурното му значение, да разсъждават върху различни интерпретации, да реконструират контекста, в който е произведен, да осмислят посланията му като елемент от съвременна музейна експозиция. По този начин се събужда любопитството, активизира се целенасочено наблюдение, провокират се дискусии сред учениците и се стимулира тяхното критическо мислене. Всичко това несъмнено влияе върху начина, по който обектът се превръща в мултисензорен „мисловен инструмент“ и създава условия за съ-преживяване на миналото.

Съотнасяйки теоретичните схващания за обектно-базираното обучение с националния опит, следва да посочим, че работата с предмети на материалната култура, съхранявани в музеите или в местни краеведски сбирки, не е новост за училищното образование, особено за обучението по история, но е по-рядко използвано в обучението по български език и литература например. У нас все още липсват теоретични и дидактически разработки върху обектно-базираното обучение. Само в публикациите на отделни специалисти по музеология се описват конкретни възможности за работа с музейни предмети (вж. Мишкова, И., 2015).

От друга страна, развитието на технологиите през последните десетилетия и разширяването на достъпа до уникални обекти на наследството посредством цифровизацията на изображенията подтикват редица експерти в областта на музейното образование и иновативни учители да насочат усилията си към целенасочено включване на музейните колекции в учебния процес.

Работните листове като дидактическо средство

Педагогическата работа с наследството, основана на обектно-базираното обучение, независимо дали става въпрос за учене в класната стая, или в електронна среда с отдалечен достъп, се нуждае от различни дидактически средства. Сред тях особено удачни се оказват **работните листове**.

Етимологията на понятието преpraща към следните определения:

- Лист хартия, на който са изброени въпроси или задачи към учениците.
- Хартия за записване на извършена работа или процес.

Следователно става въпрос за лист хартия, върху който човек/ ученик отразява резултатите от индивидуална или групова работа по различни задачи. Терминът се използва не само в образованието, а и в отделни сфери на бизнеса, в данъчните служби и счетоводството. През последните години работните листове на хартиен носител се изместват от електронни ресурси, които са с много по-атраактивен дизайн, например т.нар. „живи“ работни листове (liveworksheets).

В педагогическата практика работният лист е дидактическо средство, обикновено подготвено от самия учител (през последните години излизат и помагала с готови варианти) за целите на самостоятелните дейности на учениците по време на урока или при изпълнението на задачи за домашна работа. Съдържанието му включва система от разнообразни по форма задачи на различно познавателно равнище, изискващи разнообразни компетентности. Учениците изпълняват тези задачи предимно в писмена форма, което позволява работните листове да бъдат използвани като средство за контрол и оценка.

Работните листове имат различно съдържание, съобразено със спецификата на конкретния учебен предмет. Те се различават по своя дизайн, по конкретните цели, по равнището на сложност, както и по обема информация. Най-често формалната им дължина е между 2 и 4 страници.

В структурно отношение работният лист може да се състои от въпроси и задачи, предназначени за дейности на учениците, изпълнявани в рамките на методическата структура на урока. Т.е. може да се обхване пълният цикъл от учебни дейности: събуждане на интереса в началото на урока – поставяне на проблема – оценяване на резултатите от участието на учениците в часа.

Другият често срещан модел предвижда комбинация от информационни източници и въпроси и задачи, рамкирани от ключов (в началото) и обобщаващ въпрос в края на листа, какъвто е следващият пример (История без полюси, 2009)

КЛЮЧОВ ВЪПРОС: Как личността може да влияе върху държавната политика?

Док. 1. Димитър Пешев за себе си

Аз се чувствам от едно нещастно поколение, преживяло редица превратности и свършило с крах на най-съкровните си идеали. Когато хвърлям мислено поглед върху миналото с неговите перипетии, височини и падения, възторжени надежди и мрачни разочарования, изпитвам болката на човек, паднал в пропаст от светъл връх, на който се е издигнал в полета на чисти стремежи и надежди.

Пешев, Д. Тетради. Спомена за моят дейност като министър на правосъдието.

- Задача 1:**
- А) Предложете кои исторически факти дават основание на Д. Пешев за неговите обобщения и заключения.
  - Б) Въз основа на текста направте извод за качествата на личността и политика Д. Пешев.

- Задача 2:**
- А) Прочете информацията, публикувана в сайта www.dimitar-peshev.hit.bg, в рубриките „Детство“ и „Кариера“, и Док. 2. Представете получената информация пред класа.
  - Б) Попълнете формуляр със CV на Димитър Пешев.

Док. 2. Награда, получена от Димитър Пешев

ДЪРЖАВНИ ПОЛИТИКИ

Док. 3. Протест на български писатели

Група български писатели от отправки до Министер-Председател и Преходател на Народното Собрание следната молба:

„На 9 юли се произведоха изпитания на Министер на Вътрешните работи. От тях се вижда, че правителството е решило да внесе въ Народното Собрание законопроекта за нациите на нацията. От изпитанията се вижда, че от този закон се отнемат гражданските права на едно малцинство въ отрямата.“

Това още много свидетелства, дори още свидетелства, обаче се в нацията въ България да се имали на подобен закон, когато не се чувстват въ нацията ни да в нацията, или пакеша отъ море да е.“

Това законопроект е такъв закон в кожде нацията на нашия народ. Нашето законодателство ни бива да отстоят един закон, който да прораб един члест български поданица и че остава една черка отря наци в нацията малцинства отрямата.“

Българското право въ своето историческо начало е било предвидено в и уважавано. Какви след него повечето страна на него. Още преди у нас, както казва народният поет – „Силна отъ сила, олади отъ тояго.“

Има в ли в покрание гръбна да тръгнем по един опасен път и да отрянем със се, и като освободим и културен народ? Но не се отряваме едно, да друго – малкостта нацията и по-сноря на нацията дорото ако на нашия народ, освободен въ културен свят и да предпримем една отъ него важна тема – да не доведем нищо в работата на подобен закон да се възврати протеста на отрямата и намотаните традиции на вътрешността и човешка.

Въ често на културата и на дорото им на България. Въ möglich да попороче да се освободи един закон, както всички поощава да поварата. Нашето законодателство и да отстоят мал-теки спомени.

Приветна ланитъ отрямата нацията.

17.-X.-1940 год.

Собня.

- Задача 3:**
- А) Камо използвате рубриките „Кариера“ и „Каузата“ от сайта www.dimitar-peshev.hit.bg, определете възлегите на Димитър Пешев го 1943 г.
  - Б) Сравнете позициите на Димитър Пешев и групата български писатели (Док. 3), подписали писмото от 17.10.1940 г. против внасянето в НС на законопроект за защита на нацията. Разкрийте техните мотиви.

Снимката е направена през 1941 г. при зарвяването на министър-председатели Богдан Филов след подписването на Тристранния пакт. Димитър Пешев е крайният едрно сред порещите на министър-председателя.

СЪБИТИЕ НА ПРЕДОСТАВЯНЕТО ПО ИСТОРИЯ В БЪЛГАРИЯ

СЪБИТИЕ НА ПРЕДОСТАВЯНЕТО ПО ИСТОРИЯ В БЪЛГАРИЯ

- Задача 6:**
- А) Посочете пораженията на Германия, за които се споменава в поава. (Вж. Аукцията на Времето.)
  - Б) Направте предложения за политическата ориентация на авторите на поава. Аргументирайте се с фрази от документа.
  - В) Подчертайте думите и изразите, които отразяват средствата и формите на борба, към които се призовава, за спасяване на българските евреи.
  - Г) Оценете валичното на хода на Войната върху решаването на „еврейския въпрос“ в България.

Док. 9. Изселените евреи

ВЪПРОС:

Въпросът за изселените евреи в България е бил предмет на много дебати. Водещи роли в тези дебати играли д-р Димитър Пешев и д-р Константин Стоилов. Те са били активни участници в работата на Комитета за еврейските въпроси.

Въпросът за изселените евреи в България е бил предмет на много дебати. Водещи роли в тези дебати играли д-р Димитър Пешев и д-р Константин Стоилов. Те са били активни участници в работата на Комитета за еврейските въпроси.

Въпросът за изселените евреи в България е бил предмет на много дебати. Водещи роли в тези дебати играли д-р Димитър Пешев и д-р Константин Стоилов. Те са били активни участници в работата на Комитета за еврейските въпроси.

- Задача 7:**
- А) Сравнете Док. 7 и Док. 9. Каква роля променя настъпва в съдбата на българските евреи?
  - Б) Камо използвате представените документи, направте извод за промяната в държавната политика спрямо евреите в периода 1940-1943 г.

ДЪРЖАВНИ ПОЛИТИКИ

СЪБИТИЕ НА ПРЕДОСТАВЯНЕТО ПО ИСТОРИЯ В БЪЛГАРИЯ

ОБООБЩАВАЩ ВЪПРОС: Как оценявате усилията на българското общество за спасяване на евреите от старите граници на България?

Работните листове предполагат използване на различни източници на информация: писмени текстове (документи), изображения (карти, фотографии, репродукции на произведения на изобразителното изкуство, схеми, таблици, диаграми и др.). Част от задачите може да съдържат линкове към дигитални ресурси (архиви, библиотеки, музеи, галерии, филми, частни колекции и др.).

Необходимо е да се прави разлика между „работни листове“ (Worksheets), „допълнителни материали“ (Handouts) и „тестове“ (Tests). Докато за Handouts е достатъчно да се използва само един източник на информация, то работните листове (Worksheets) включват система от източници, чрез които се динамизира активната познавателна самостоятелна дейност на учениците. Ето защо е важно въпросите и задачите в тях да не дублират по форма тестовите задачи с избираем отговор.

Според функционалната си насоченост работните листове може да се използват:

- като средство за фронтална работа в хода на конкретна урочна единица
- като графичен организатор за успешна домашна работа
- в ролята на технология за проверка и оценка, включително в електронна среда
- като технологично средство за обработка на информация, когато в часовете учениците използват планшети, телефони или интерактивна бяла дъска.

Съществува възможност при работа в електронна среда учениците да използват зададен от учителя QR код, а в края на урока да публикуват своя работен лист с помощта на URL адрес.

В условията на онлайн обучение електронните работни листове (от типа на liveworksheets) не само разнообразяват комуникацията, но ангажират вниманието и стимулират участието на учениците. По такъв начин те обективно съдействат за ефективността на учебния процес.

Работните листове могат да бъдат типологизирани по няколко признака. Освен споменатите варианти, различаващи се според носителя – хартиен или електронен, те могат да бъдат:

- според обхвата – тематични и поурочни
- според целите – за формиране или за развиване на умения; за проверка и оценка на знанията, уменията и компетентностите на учениците; за обратна връзка (особено след ролеви игри, дебати, дискусии, проектна работа, учебни екскурзии или посещение на „места на памет“ в родното селище или в страната).

Когато целта на работния лист е свързана с формиране или развиване на умения, в структурата му е препоръчително да се включи инструкция или алгоритъм, чрез които се регламентира последователността на процедурните действия (стъпките), подпомагащи формирането на уменията.

В приложен аспект работните листове се отличават с многообразие. Те може да включват:

- ролева игра (или нейни етапи), когато чрез играта се задава формата за протичане на урока
- работа по двойки
- групова или екипна работа, която предполага съвместна дейност върху задачите от работния лист. В този случай изпълнението се оформя като последователни страници или учениците минават през цикъл от дейности.

Извън традиционната организация на групова работа работните листове могат да бъдат интегрирани в стратегии като:

- ▶ „Световно кафене“ (постерът, който се попълва поэтапно, играе ролята на работен лист)
- ▶ „Отворено пространство“ (Open space technology)
- ▶ „Рали“
- ▶ „Културно сафари“
- ▶ „Мислене с шест шапки“ и др.

Не бива да се пренебрегва и фактът, че работни листове освен от учителя могат да бъдат съз-

давани и от ученици. С положителен ефект са случаите, когато те са предназначени за по-малки ученици, особено във формата „връстници обучават връстници“.

При подготовката на работните листове е важно да се обръща внимание и на техния дизайн:

- ▶ Обикновено се предвижда място за попълване данните на ученика (имена, клас, училище).
- ▶ Като при всяко дидактическо средство е важно да се обмисли формулировката на заглавието.
- ▶ В някои случаи присъства обща инструкция за работа.
- ▶ Включването в работните листове на креативни и/или забавни моменти (като дизайн или съдържание) е начин да се мотивират учениците за по-активно ангажиране с учебния материал.

Въпреки че е допустимо при размяна на местата в класната стая учениците да работят два пъти върху една и съща информация, не е целесъобразно децата да попълват по няколко работни листове в рамките на един урок!

Как да се използват работните листове от помагалото?

Предложените в помагалото работни листове имат за цел да разширят потенциала на учебните програми по история и цивилизации, по български език и литература и по изобразително изкуство за работа с наследството в дигитална среда чрез обектно-базирано обучение. Те съдържат богат набор от разнообразни идеи за познавателни дейности по време на урока. Проведеното включено наблюдение по време на апробирането на цикъла от училищни уроци показва, че те са приложими както при теми за нови знания, така и при комбинирани уроци и в занятия за практически дейности. Работните листове могат с успех да се използват и при бинарни уроци, тъй като включените задачи са мислени през призмата на интегративността и на интердисциплинарния подход.

Различните графични организатори, чрез които са оформени задачите за самостоятелна работа, целят да се привлече вниманието на учениците, да се провокират тяхното любопитство и интерес, да се ангажират в изпълнението на разнообразни дейности. Така се обезпечават активизацията и динамиката на комуникацията в реална и/или електронна учебна среда.

В ролята на дидактическо средство всеки от работните листове може:

- да бъде използван в предложения формат
- учениците да работят само върху отделни задачи
- да бъде адаптиран и допълван съобразно целевата концепция на учителя
- да бъде променян, допълван и комбиниран за провеждане на бинарни уроци.

Учебните ресурси в помагалото са с гарантиран свободен достъп чрез сайта на Регионалния исторически музей във Велико Търново (<https://museumvt.com/bg/>). Предвидена е възможност за принтиране и размножаване на всеки от тях.

Работните листове са мислени и като шаблон за създаване от педагогическите специалисти на собствени дидактически средства, свързани с местната история или с краепознавателната дейност в различни региони на страната. Като експериментално доказан работещ модел те могат да стимулират в перспектива процесите на ресурсното осигуряване и педагогизацията на музейните образователни програми.

Работата с наследството в реална или виртуална училищна среда е актуална, съвременна и динамична форма, която открива нови перспективи за сътрудничество между музеите и образователните институции.

Разработването на дидактически средства, съчетаващи различни информационни ресурси, и особено достъпът до дигитализирани 3D музейни експонати обуславят приложимостта на работата с наследството в училищното образование по различни учебни предмети. Нещо повече, отвореното, експерименталното учене чрез музейни колекции превръща процеса на обучение в забавно и ангажиращо преживяване, променяйки ролята на ученика от „потребител“ в „съ-автор“ на учебно съдържание (Делибалтова, В., 2016).

Подобен начин на работа за помнене на миналото като наследство позволява функцията му в настоящето да се обвързва интердисциплинно, многопластово и емоционално с подготовката на подрастващите за социална комуникация от позициите на български граждани.

Стремежът за създаване в дадено населено място на приобщаваща образователна среда проектира нови измерения на партньорството музей – училище и открива перспективи за разбирането на наследството като част от културата на съвременната нация.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

Делибалтова, В. ИКТ между музея и училището – изследователска перспектива. – Списание на Софийския университет за образователни изследвания, № 2, 2016. Електронна публикация: <https://journal.e-center.uni-sofia.bg/site/broevе/?c=462> (последно посещение на 20.05.2021 г.)

История без полюси. 44 работни листа за активна дейност на учениците в часа по история. Ред. Р. Кушева. Euroclio/ Матра проект, 2006/ 2009.

Мишкова, И. Образование в музея. Състояние и перспективи в България. ИК „Гутенберг“, С., 2015.

Chatterjee, H. Object-based learning in higher education: The pedagogical power of museums. – UMAC Journal, 3, 2010. Електронна публикация: <https://edoc.hu-berlin.de/handle/18452/9349> (последно посещение на 20.05.2021 г.)

Chatterjee, H., Hannan, L. Engaging the Senses: Object-Based Learning in Higher Education. Routledge, 2015.

Freeman, S., Eddy, S. L., McDonough, M., Smith, M. K., Okoroafor N., Jordt, H., Wenderoth, M. P. Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. – PNAS June 10, 2014. Електронна публикация: <https://www.pnas.org/content/111/23/8410>.

Hannan, L., Duhs, R., Chatterjee, H. Object-Based Learning: A Powerful Pedagogy for Higher Education. – IN: Museum and Higher Education Working Together. Routledge, 2013.

Полезни платформи с образователни ресурси: (последно посещение на 20.05.2021 г.)

<https://www.liveworksheets.com/worksheets/en>

<https://www.lessonplanet.com/> (World Heritage Site)

<https://www.twinkl.ca/> (culture heritage worksheet)

<https://www.teachervision.com/>

<https://www.teachstarter.com/>

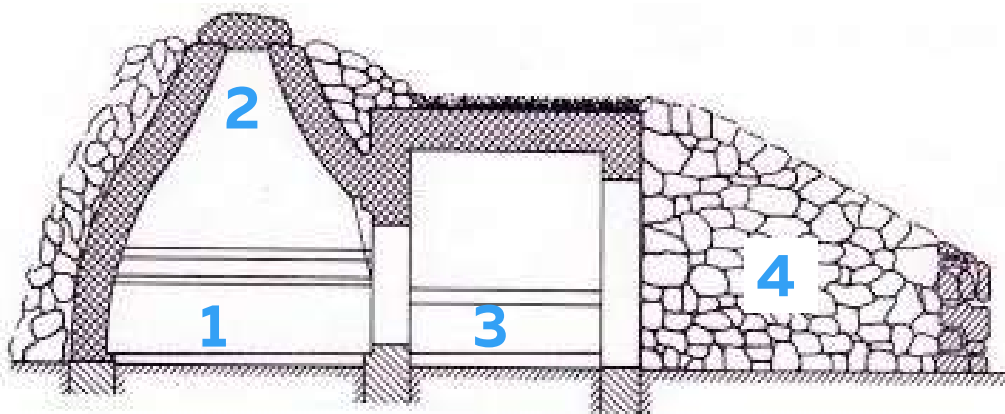

РАБОТНИ ЛИСТОВЕ

5. КЛАС

Задача 2. Знатните траки били погребвани в специални гробници. Те били изградени по сходен начин. Разгледайте схемата на Казанлъшката гробница и попълнете липсващите думи в текста.
Внимание! Думите трябва да съответстват на частите на гробницата, отбелязани с цифри.

Казанлъшката гробница е част от некропол, разположен в земите на Одриското царство. Тя е изидана от тухли и се състои от няколко части. Тялото на починалия, заедно с много богати дарове, било поставено в кръгла **1** .....

Върхът на гробницата е оформен като **2** ..... . Пред нея било изградено **3** ..... дълъг коридор. Входът и цялата постройка били затрупани с риза от **4** ..... С годините могилата постепенно обраснала с дървета и храсти, така че изглеждала като естествен хълм.

Задача 3. В откритите гробници изследователите попадат на различни предмети, от които получават ценна информация за всекидневието, културата и религията на траките. Влезте в ролята на млади археолози, които проучват гробницата в село Големаните. Посетете уебсайта на Археологическия музей във Велико Търново, зала „Тракийска гробница“, като следвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/link/61136dd7a02c1>.

А) Открийте сред погребалния инвентар показаните предмети и свържете със стрелка съдовете с тяхното наименование.

пелике

кратер

леканида

Б) Попълнете таблицата, като посочите предназначението на съдовете и техниката на украса.

НАЗВАНИЕ	ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ	ТЕХНИКА НА УКРАСА
Кратер		
Леканида		
Пелике		

Задача 4. Изгледайте внимателно видеото за Казанлъшката гробница (<https://www.youtube.com/watch?v=WVdUWQqSnJY>) и отговорете на поставените въпроси и задачи.

А) От какъв материал е изградена гробницата?

.....

Б) Какви сцени са изписани?

.....

.....

В) В изкуството на кои други древни цивилизации се срещат подобни сцени?

.....
.....

Г) Кои са основните фигури от стенописите?

.....
.....

Д) Какви техники са използвани?

.....
.....
.....

Е) Кои са основните цветове в стенописите?

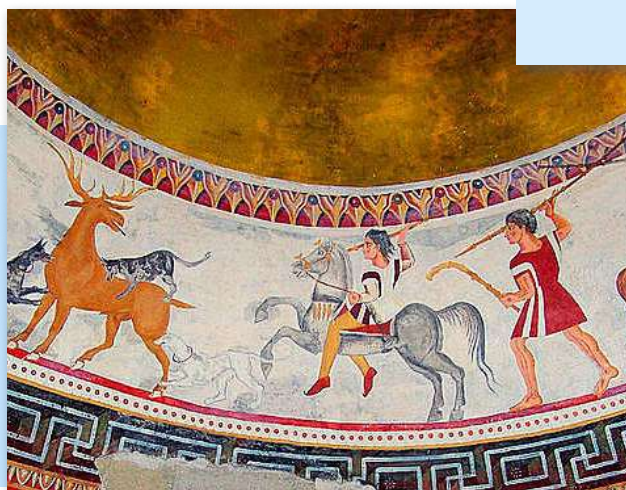
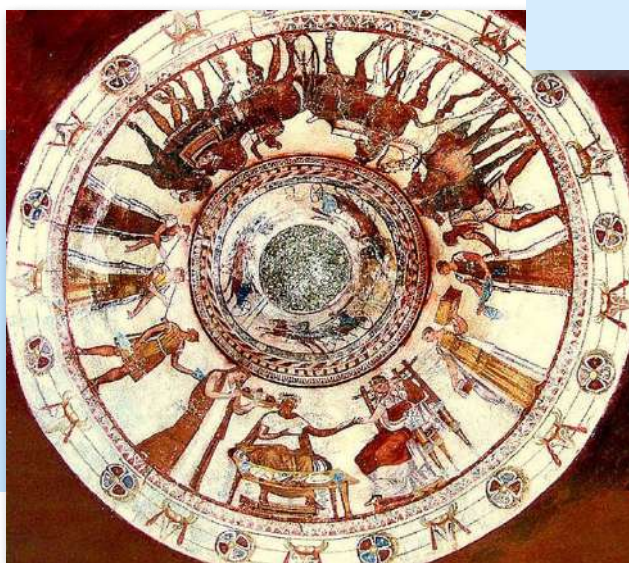
.....
.....

Задача 5. Какво ново/ любопитно научихте за траките от видеото?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Задача 6. Отбележете с ✓ изображенията, които са част от стенописната украса на Казанлъшката гробница.

РЕЛИГИОЗНИТЕ ВЯРВАНИЯ НА ТРАКИТЕ

Задача 1. Разгледайте изображенията и отбележете с $\checkmark$ онези от тях, които са свързани с религиозните вярвания на траките.

Задача 2. В игрословицата са скрити названията на тракийски бог/ герой и култова пластика. Открийте ги и ги оградете. Запишете ги срещу съответното определение.

к	т	р	а	к	и	й	о	с
х	ш	к	с	д	ц	с	к	н
о	т	а	ж	н	г	к	т	а
з	о	о	п	р	л	и	а	ж
и	б	м	й	б	и	к	с	и
р	р	б	л	и	к	о	ч	н
д	о	а	к	ш	и	н	м	л
а	ч	ж	ц	е	р	н	и	я
т	н	и	х	с	ц	и	ф	ц
щ	а	п	л	о	ч	к	а	м

А) Тракийски бог или герой, изобразяван като конник.

.....

Б) Култова пластика с обещание, обет, дар. Поставя се в светилището, за да отнесе до бога молбата или благодарността на човека.

.....

Задача 3. Посетете уебсайта на Археологическия музей във Велико Търново, етаж 1, зала „Античност 3“, като следвайте линка: (<http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/link/61136e452a027>).

- Прочетете съпътстващия текст към оброчната плочка. Съставете „паспорт“ на музейния експонат, като попълните необходимите данни в таблицата.

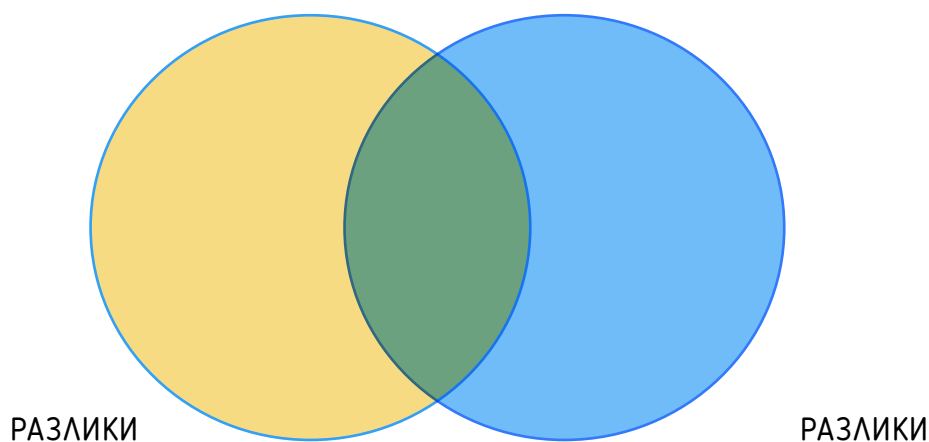
1.	Къде е открита оброчната плочка?	
2.	От коя историческа епоха е каменната плочка? Запишете датировката ѝ.	
3.	От какъв материал е изработена?	
4.	Защо надписът върху предмета е на старогръцки език?	
5.	За кои моменти от живота на тракийския мъж дава сведения оброчната плочка?	
6.	Разпознайте животните около конника. Защо те присъстват в изображението?	
7.	С кой елемент от вярванията на траките свързвате оброчната плочка?	

Задача 4. Сравнете оброчната плочка на Тракийския конник с иконата на св. Георги Победоносец. За целта посетете уебсайта на музей „Възраждане и Учредително събрание“. Открийте експонатата в раздел „Икони, занаяти“, зала „Икони XVIII – XIX век“. Следвайте линка: http://museumvt.com/virtual-trip/museum_bulgarian-revival-and-constituent-assembly/link/611a0ebfe64ac.

А) Посочете поне 3 прилики и 3 разлики между двете изображения.

ПРИЛИКИ

Б) Напишете името на друг християнски светец, който също е изобразяван като конник.

.....

Задача 5. Защо според вас християнски светци се изобразяват като конници?

.....

.....

.....

.....

ДЕТСКИТЕ ИГРАЧКИ В ДРЕВЕН РИМ

Инструкция за работа: Посетете уебсайта на Археологическия музей във Велико Търново, етаж 1, зала „Античност 1“, като използвате линка:

<http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/index.php>. Открийте експонатите, свързани с детските игри в Древен Рим. Работете по групи.

I група -
играчка
конче

II група -
играчка
петел

Задача 1. Прочетете музейния експонат. За целта прочетете съпътстващия текст за играчката и потърсете отговор на следните въпроси:

1.	Къде е открит експонатът?	
2.	От коя епоха е играчката?	
3.	От какъв материал е изработена?	
4.	Какъв цвят е?	
5.	Отбележете дали е поправяна, приспособявана, възстановявана.	
6.	Монолитна ли е, или е сглобена от няколко части?	
7.	Плътна ли е, или куха?	
8.	Как е декорирана?	
9.	Предположете за деца на каква възраст е била подходяща?	
10.	Защо според вас играчката е с формата на животно: кон/ петел?	

Задача 2. Направете сравнение между играчката от Античността и ваша любима играчка от детството. Използвайте като опори част от въпросите от заг. 1, за да посочите колкото може повече прилики и разлики между тях.

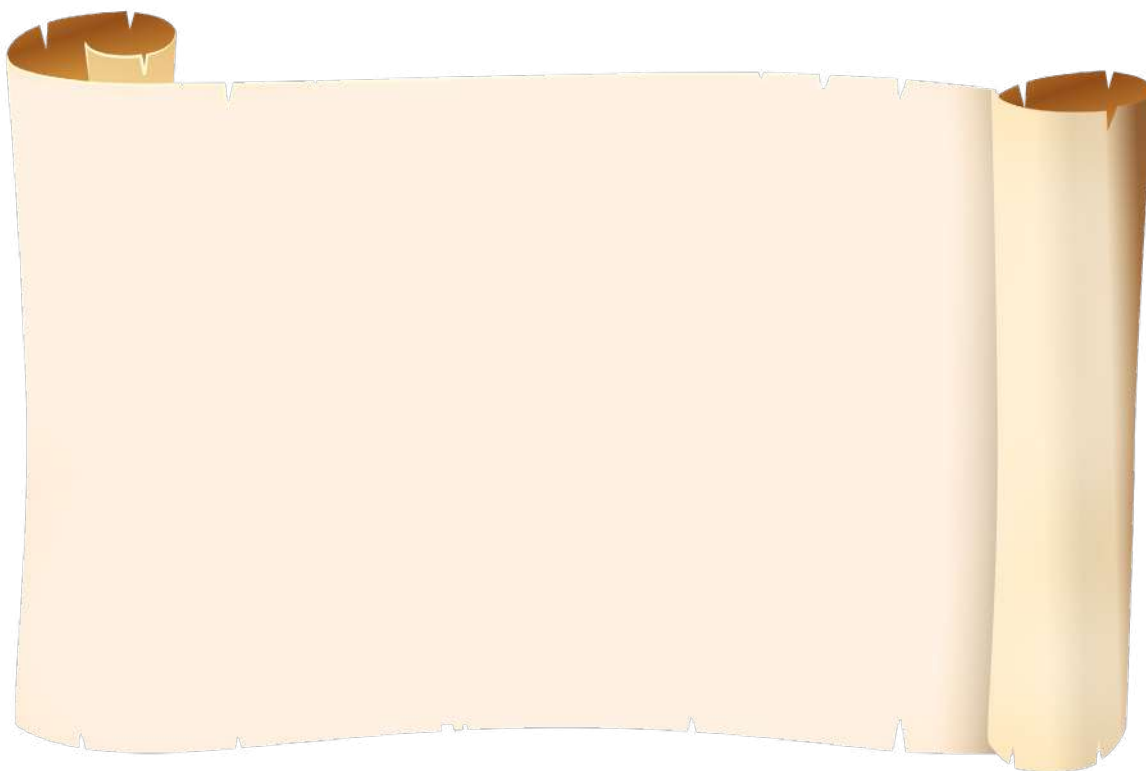
ПРИЛИКИ

- _____
- _____

РАЗЛИКИ

- _____
- _____

Задача 3. Как конят/ петелът присъстват в съвременните играчки? Направете скица (рисуника) на такава играчка.

Задача 4. Представете си, че сте собственици на търговска къща за детски играчки, която предлага стоките си онлайн.

1. Изберете име на вашата търговска къща.
2. Създайте реклама на вашата детска играчка, нарисувана в зад. 3. Помогнете си със следните насочващи въпроси:
  - Как ще привлечете вниманието? (текст, цветове, изображения, разположение)
  - Как ще предизвикате интерес към играчката? (представяне на продукта – кое е новото?)
  - Как ще събудите желанието на клиентите да я притежават? (кратко, точно и ясно посочване на основните предимства на продукта)
  - Как ще убедите клиентите да купят играчката? (цена, качество, допълнителни данни за гаранция, рекламации, адрес за поръчка, начин на заплащане).

Съвети за изработване на въздействаща реклама:

- Текстът да е кратък, разбираем и примамлив за клиента.
- Изображенията и цветовете да привличат погледа и да допълват представата за продукта.
- В центъра на рекламата да е разположено най-важното.
- Важни са големината на буквите и правилното изписване на думите.

РАБОТНИ ЛИСТОВЕ

6. КЛАС

БЪЛГАРСКО СРЕДНОВЕКОВНО ИЗКУСТВО

КЕРАМИКАТА НА ПЪРВОТО БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО

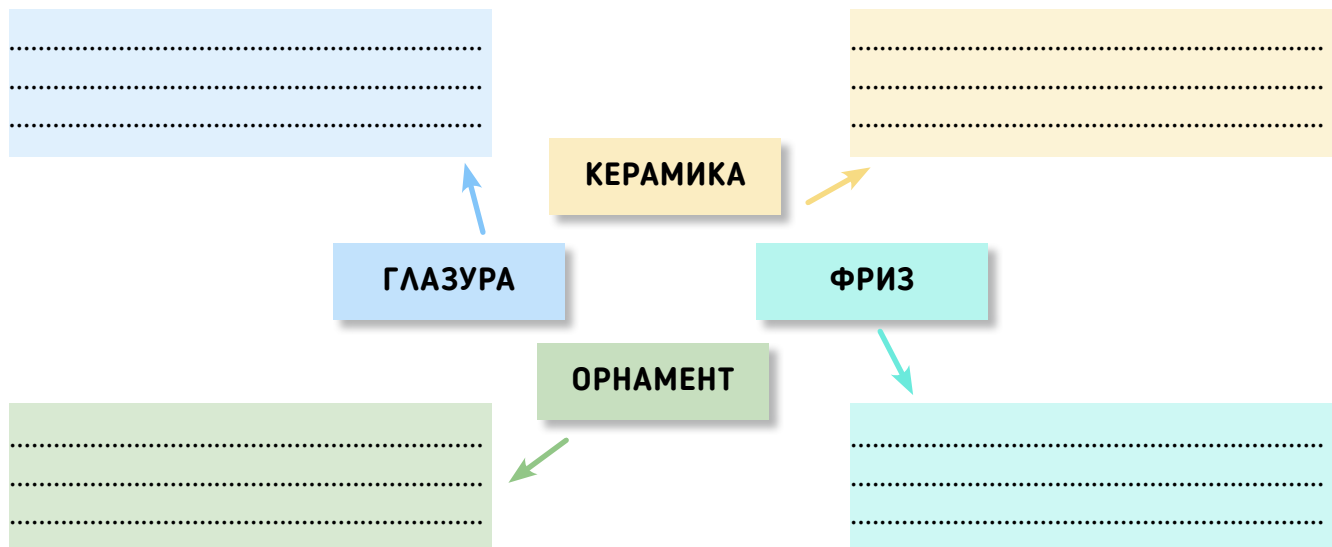
Задача 1. Прочетете внимателно текста и изпълнете задачите.

Използването на глазирани керамични плочки е една от най-характерните особености на културата на Първото българско царство. Плочките са използвани като декоративна украса на дворцови сгради и църкви. Подреджани били така, че да образуват фризове с повтарящи се елементи.

За производството им била използвана много добре пречистена глина, без примеси от пясък. При изпичане тя придобивала бледорозов или жълтеникав цвят.

Върху керамичните плочки майсторите рисували геометрични или растителни орнаменти. Те покривали рисунъка със специална глазура, която при повторно изпичане на плочките постепенно се сливала с боята.

А) Запишете в графичния организатор значението на думите: *фриз*, *керамика*, *орнамент*, *глазура*.

Б) Запишете най-малко две особености на керамиката от времето на Първото българско царство, които откривате в текста.

ОСОБЕНОСТИ

.....

.....

.....

.....

В) Къде били използвани керамичните плочки?

.....

.....

Г) Кои орнаменти били използвани за украса на подовите керамични плочки?

.....

Задача 2. Разгледайте фотографиите на керамични предмети и отбележете с ✓ изображението, което свързвате с Първото българско царство.

Задача 3. Разгледайте керамичния съд от музея Сарафкина къща, като следвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/61136f415ec3f>.

А) Опишете техниката, с която е украсен.

.....

Б) Прочетете информацията за експоната и запишете за какво е бил използван.

.....

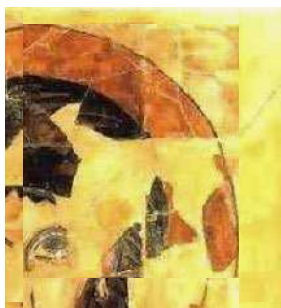
В) Какви сходства откривате в керамиката по българските земи, създавана в различно историческо време?

.....

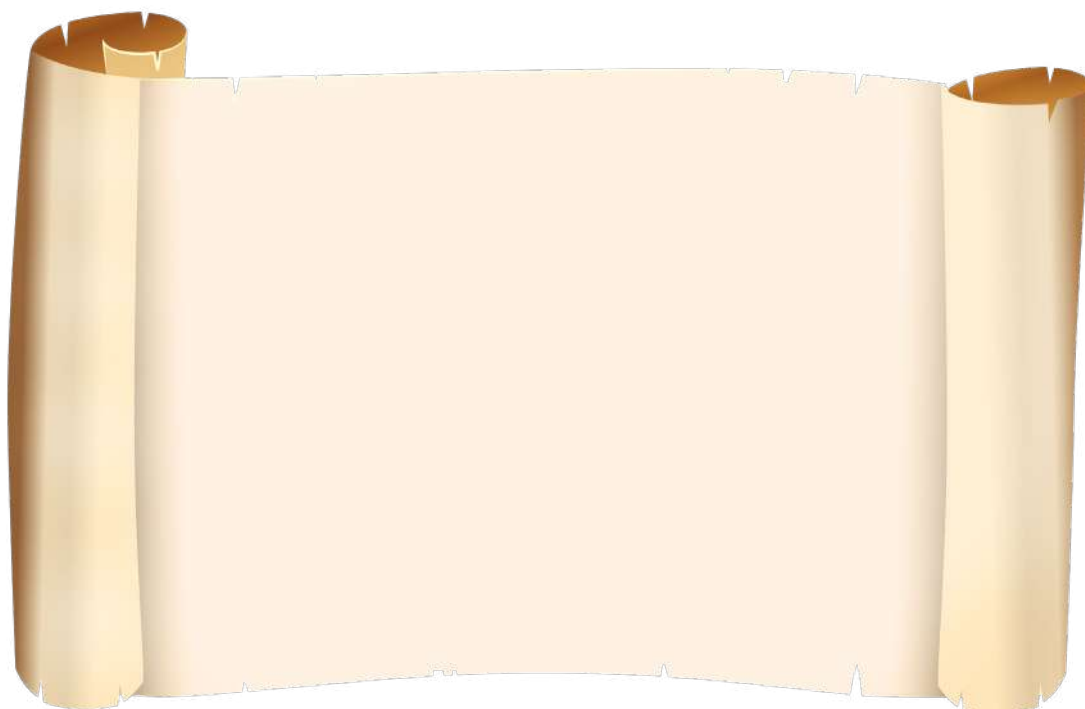
.....

.....

Задача 4. Подредете правилно отделните части на изображението, за да получите едно цяло. За целта под всяка част запишете съответната цифра от 1 до 4.

Задача 5. Разгледайте керамичните предмети от музея Сарафкина къща (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/61136f8143d8c>). Изберете един от тях и го нарисуйте.

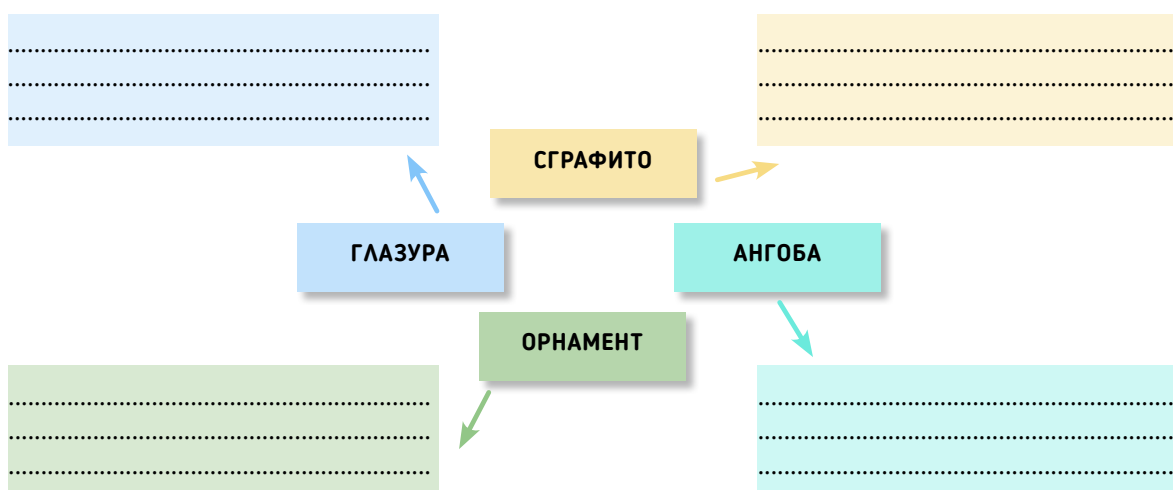
БЪЛГАРСКО СРЕДНОВЕКОВНО ИЗКУСТВО

КЕРАМИКАТА НА ВТОРОТО БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО

Задача 1. Изгледайте видеоклипа (<https://www.youtube.com/embed/arVMxaRThCQ?feature=oembed>), като следете внимателно за отговорите на поставените задачи.

А) Запишете значението на думите: *сграфито*, *ангоба*, *орнамент*, *глазура*.

Б) Въз основа на информацията от видеоклипа отговорете на поставените въпроси.

1

- За коя част от средновековното българско общество била предназначена сграфито керамиката?

.....

2

- Защо според майстора тази керамика не е била за масова употреба?

.....

3

- Кога и по какъв повод се възобновява интересът към сграфито техниката?

.....

4

- Кои са трите основни цвята, които средновековните майстори използвали за украса на съдовете?

.....

5

- Кои са най-характерните мотиви, изобразявани върху керамичните съдове от Второто българско царство?

.....

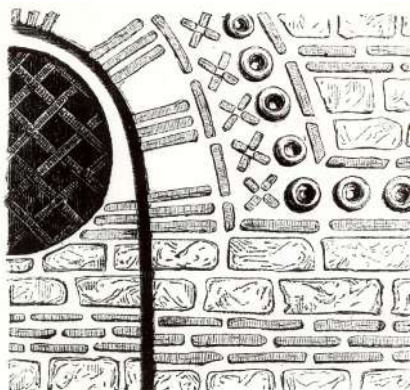
Задача 2. Разгледайте фотографиите на съдове и отбележете с ✓ кои от тях са украсени със сграфито техника.

Задача 3. Направете виртуална разходка из зала „Средновековие 4“ на Археологическия музей във Велико Търново, като следвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/link/6123432a16c5c>. Разгледайте витрината с експонати от архитектурата на Търновград.

А) Открийте кои от изложените предмети съответстват на тези от изображението.

Б) Запишете къде другаде, освен за производство на луксозни вещи за бита, била използвана сграфито керамиката през Средновековието.

- А) .....
- Б) .....

Задача 4. Прочете изображението и попълнете таблицата.

От какъв материал е направен експонатът?	
В каква техника е изпълнено блюдото?	
Какви персонажи е нарисувал майсторът?	
Въз основа на „разчетените“ изображения предположете за кого е бил предназначен този съд.	

Задача 5. Представете си, че сте млад заможен търговец от Дубровник, който иска да подари красивото керамично блюдо на годеницата си. Какво посвещение бихте помолили майстора да постави на гърба на съда?

.....

ЦАР КАЛОЯН – ВОИН И ПОБЕДИТЕЛ

Задача 1. Прочетете текста и изпълнете поставените задачи.

А) Попълнете историческото досие за цар Калоян.

Б) Подчертайте с права линия данните в текста, които потвърждават информацията от историческата картина.

Йоан (Калоян) е най-малкият от тримата братя Асеневци, представители на български благороднически род. Вероятно е роден около 1170 г. Участва във въстанието за отхвърляне на византийската власт, което избухва в Търново през 1185 г. и чиито водачи са по-големите му братя – Теодор Петър и Иван Асен. С подписването на Ловешкото примирие между българите и Византия през 1187 г. е възстановена българската държавност. Калоян е изпратен в Константинопол като заложенник на мира между двете държави. След почти две години пленничество той успява да избяга и се завръща при братята си в Търново. След убийството на цар Иван Асен I Калоян става помощник на цар Петър в управлението. Когато и Петър е убит, най-младият Асеновец е коронясан за български цар. Той заема престола през 1197 г.

Произход

Династия

Рождено име

Век, в който живее

Занятие

Обявяване на въстанието в Търново,
худ. Димитър Гюдженов, XX в.

1. цар Петър, 2. Асен, 3. Калоян, 4. духовникът Василий

Задача 2. Открийте в зала „Средновековие“ 7 на Археологическия музей във Велико Търново (<http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/link/6113701fb3b39>) златния пръстен на цар Калоян.

А) Прочетете внимателно информацията за музейния експонат и попълнете схемата.

Задача 3. Запишете в балончето на изображението едно изречение, с което според вас цар Калоян би представил себе си пред бъдещите поколения.

Колажът е създаден в [Storyboardthat.com](https://www.storyboardthat.com)

ЗАГАДКАТА НА ЕДИН МУЗЕЕН ЕКСПОНАТ

Задача 1. Последвайте линка <http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/link/6113705d24c1a> и се запознайте с информацията за един от експонатите на Археологическия музей. Използвайте данните от нея и попълнете пропуснатото в текста.

Пръстенът е отлят от масивно ..... и е с тегло ..... Плочката на пръстена е с ..... форма и диаметър ..... Във ..... поле е гравирано изображение на митологичен грифон, изправен на задните си крака, с обърната назад глава и отворена уста. Във външното поле се чете кръгов надпис „.....“, нанесен в негатив, което показва, че пръстенът е служел за запечатване на лична кореспонденция с твърд восък.

Задача 2. Предложеният текст съдържа информация за едно от най-интересните археологически открития за средновековния Търновград. Изследвайте текста, като работите по поставените въпроси и задачи.

През 1972 г. при разкопки до църквата „Свети 40 мъченици“, разположена в подножието на хълма Царевец, изследователите попадат на впечатляваща находка. Археологът Вьло Вьлов се натъква на интересно погребение, отличаващо се с необикновена пищност. Разкрит е скелет на едър, висок около 2 м мъж на средна възраст (около 35-40 години). Мъжът бил облечен в скамарангий (скъпа пурпурна туника), украсен с декоративни златни шевици, бисери и 56 сребърни копчета. Тялото било загърнато в тежък пурпурен плащ, обшит със златосърмени ивици и подплатен с червена коприна. На главата си носел сударий (златовезана кърпа), диадема от златотъкана материя, позлатен венец и няколко бисерни наниза.

Това, което най-много удивило изследователите, бил масивният златен пръстен-печат, който покойникът носел на дясната си ръка.

Пръстенът предизвиква един от най-разгорещените спорове в българската наука. Някои учени твърдят, че той е принадлежал на неизвестен търновски болярин, живял през първата половина на XIII в. Те подкрепят тезата си с факта, че самата църква, при която е разкопан гробът, е строена през 1230 г. Според други изследователи пръстенът е принадлежал на цар Калоян, а животното, изобразено върху плочката на пръстена, представлява лична емблема на владетеля.

А) Запишете значението на думите:

СКАМАРАНГИЙ

ДИАДЕМА

СУДАРИЙ

ПУРПУРЕН

БИСЕР

Б) През кой век са проведени археологическите проучвания, за които се съобщава в текста? Запишете отговора с цифри и с думи.

.....

.....

.....

В) Посочете поне три аргумента, които подкрепят тезата, че погребението е на цар Калоян.

1. ( ) _____
( ) _____

2. ( ) _____
( ) _____

3. ( ) _____
( ) _____

Г) С каква цел е бил използван намереният златен пръстен?

.....

Д) За какво спорят учените според текста? Запишете различните тези.

ТЕЗА 1

.....

.....

.....

.....

.....

ТЕЗА 2

.....

.....

.....

.....

.....

Задача 3. Представете си, че сте реставратор и имате задача да направите възстановка на погребания човек.

А) За целта попълнете таблицата, като използвате информацията от текста.

ПОКАЗАТЕЛИ	ИНФОРМАЦИЯ
Пол	
Възраст	
Ръст	
Телосложение	
Форма на лицето	
Цвят на косата	
Облекло	
Акcesoари	

Б) Каква информация ви е необходима, но не я откривате в текста?

НЕОБХОДИМА ИНФОРМАЦИЯ

.....

.....

.....

Задача 4. Прочете каква е връзката между информацията в двата текста (заг. 1. и заг. 2)

А) Ако трябва да обедините двата текста в един, как ще постъпите?

.....

.....

Б) Определете подтемите и направете план на общия текст.

1

2

3

Задача 5. Обърнете внимание как е построен текстът.

А) Каква е ролята на първото изречение в текста?

.....

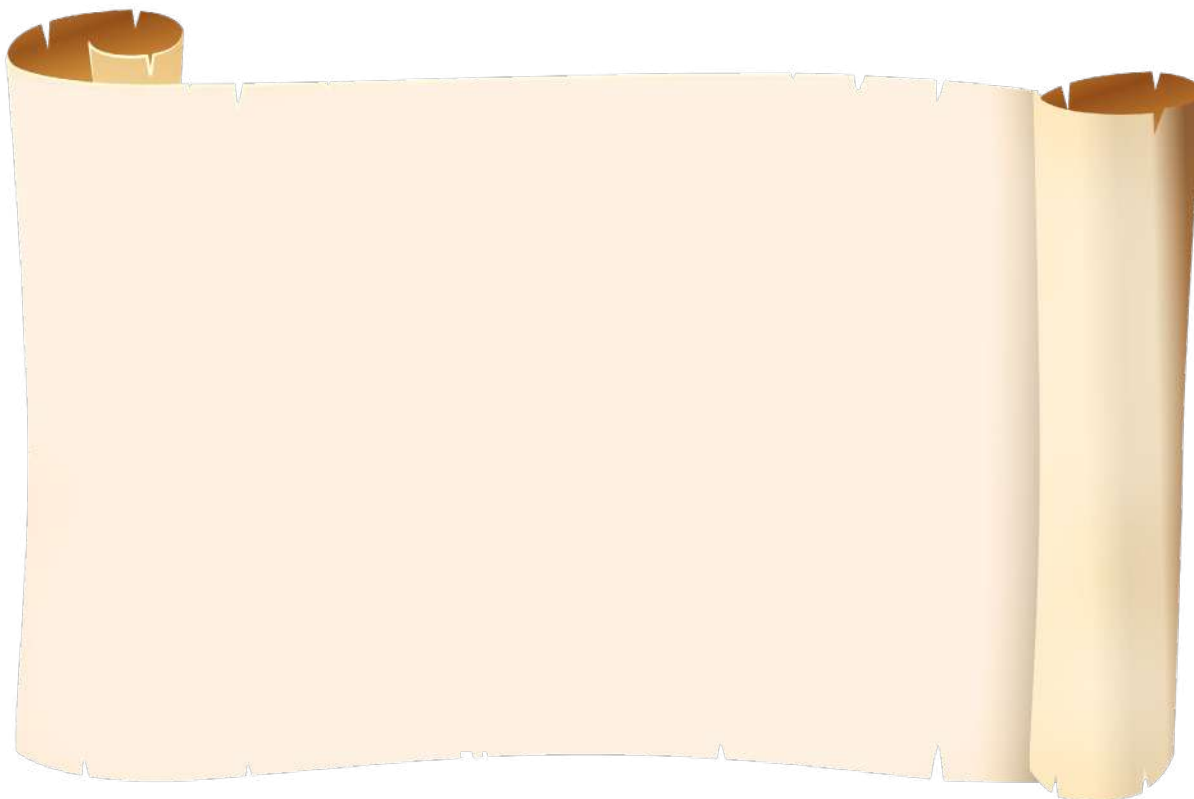
.....

Б) Предложете 1-2 изречения, с които да завършва текстът.

.....

.....

Задача 6. Ако вие сте средновековен владетел, кое животно бихте избрали за герба си? Нарисувайте го!

КЕРАМИКАТА В ЕЖЕДНЕВИЕТО НА СРЕДНОВЕКОВНО ТЪРНОВО

Задача 1. Посетете зала „Средновековие 2“ на Археологическия музей във Велико Търново, като използвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/link/611370955b624>. Открийте сред експонатите керамичен фенер. Запознайте се с информацията за него и отговорете на въпросите.

А) Защо е създаден този предмет?

.....

.....

.....

Б) Как мислите, че се е използвал?

.....

.....

.....

Задача 2. Какво според вас е предназначението на съдовете, изложени във витрината заедно с керамичния фенер?

.....

.....

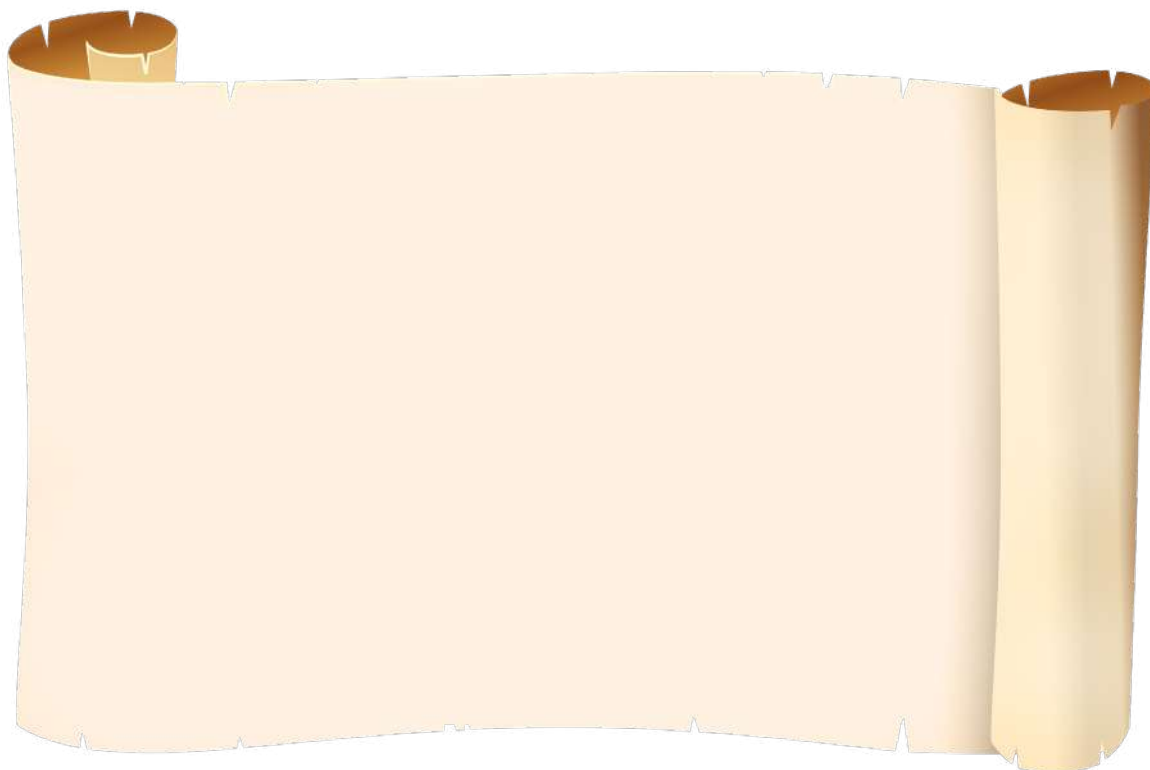
.....

.....

Задача 3. Разгледайте отново внимателно предметите във витрината. Намерете експоната, за която се отнася следното описание. Нарисувайте го.

„През XII – XIV век за осветление били използвани глинени и метални свещници. Глинените свещници имат конусовидна форма, с една дръжка, която започва под върха и достига до основата. Върхът е остър или вдлъбнат навътре и в него е поставяна свещта. Отдолу завършват с широк перваз, който леко се издига нагоре.“

Я. Николова. По някои проблеми на материалната култура на средновековна България (края на XII – XIV век). В. Търново, 1982 г.

Задача 4. Гледайте видеото (<https://youtu.be/ZKNMepwz0M>) и отговорете на въпросите.

А) Как се задвижва грънчарското колело?	....
Б) С какви материали работи майсторът?	....
В) Какви съдове изработва грънчарят?	....
Г) Какви инструменти използва? С каква цел?	....

Задача 5. Разгледайте витрината с керамичните съдове – паница, бляго и купа, и се запознайте с информацията за трите съда (<http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/link/6113710c5057c>).

А) По какво съдовете в нея се отличават от съдовете в предходната витрина?

.....

.....

.....

Б) Какво е тяхното предназначение?

.....

.....

.....

В) Какъв тип керамика са трите съда? Датирайте ги.

.....

.....

.....

Задача 6. От следващия документ ще научите за изработването и украсата на един особен вид керамика, наречена сграфито керамика. Използвайте информацията от текста, за да изпълните задачите.

„Сграфито керамиката била произвеждана в Близкия Изток още през XI век. [...] У нас се появила от началото на Второто царство. Техниката на украса се състояла в следното: след източването на съдовете на грънчарското колело и поставянето на допълнителните им части – столчета, дръжки, чучури и пр., те са били оставяни слабо да поизсъхнат, след което украсяваната част е била покривана с ангоба, която представлява разтвор от бяла и по-рядко кремава глина. След повторното кратко изсушаване с остър предмет са били рисувани орнаментите, при което острието е отнемало ангобата и рисунката изпъквала с цвета на глината. [...] За да се подчертае и допълни гравиранията украса, се нанасяли петна или ивици от цветни глечи (жълта, зелена, кафява) и едва тогава съдът се изпичал при температура 800-850°. След това съдът се покривал с безцветна глазура и се изпичал отново при температура от 900°, при което глечта се разтопявала и образувала блестяща здрава повърхност, която се запазвала в продължение на векове.“

Я. Николова. По някои проблеми на материалната култура на средновековна България (края на XII – XIV век). В. Търново, 1982 г.

А) През колко етапа преминава изработването на сграфито съдовете?

.....

.....

Б) Какво представлява *ангобата*?

.....

.....

В) Защо *сграфито* керамиката била използвана предимно от болярите и царското семейство?

.....

.....

.....

Г) Озаглавете текста.

.....

Задача 7. Представете си, че сте търновски грънчар през XIV век. Получавате поръчка от двореца – трябва да направите сервиз за хранене, с който царят ще посреща гостите си.

А) Как ще споделите новината с жена си? Запишете предполагаемия диалог.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Б) Споделете какво изпитавате, когато получихте царската поръчка.

.....

.....

.....

.....

В) Как мислите да се справите?

.....

.....

.....

.....

.....

Задача 8. Използвайте знанията, които получихте за сграфито керамиката, и направете проект за **сграфито** съд от вашия сервиз. Помогнете си с идеи от тук: <https://sgrafito-keramika.eu/sgrafito.html>.

РЕЧНИК

ГЛЕЧ *мн. няма, ж.* Вещество за покриване на изделия от глина, което след изпичането ги прави гладки и лъскави; глазура.

ВЕЛИКДЕНСКИ ХЛЯБОВЕ

Посетете уебсайта на музея „Сарафкина къща“ във Велико Търново, като използвате линка към зала „Обредни предмети“: (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/61137142db9bd>). Открийте и разгледайте изложбата на обредни хлябове.

Инструкция за работа: Отговорете последователно на въпросите и изпълнете задачите. За всеки верен отговор ще печелите по един елемент от обреден хляб, който в края на играта трябва да нарисувате (елементът, който печелите, е посочен в полето „Награда“ след всеки въпрос). Колкото повече елементи спечелите, толкова по-богат и красив ще стане хлябът ви! В края на всеки въпрос има три емотикона:

Справих се!

Не съм сигурен/ сигурна за отговора!

Не мога да отговоря!

Оградете този от тях, който показва как сте се справили. Използвайте емотиконите, за да оцените вашата работа през часа.

Задача 1. Коя е най-често срещаната форма на обреден хляб?

.....

Задача 2. Препишете текста, като редактирате допуснатите шест грешки.

Формата на хлябът е най често кръгла. Така той напомня гумното или хармана, на които се вършее житото. Но също така, кръга е слънце – препрадка към култа към слънцето, началото на активната земеделска работа която е надеждата за плодородна година.

.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

НАГРАДА: семена

НАГРАДА: цвят на дърво, клонка

РЕЧНИК

ГУМНО *мн. а, ср. Диал.* Равно и утъпкано кръгло място, където се вършее с рогат добитък; харман.
ХАРМАН *м. Истор.* Равен кръгъл терен, върху който се е вършеело в миналото; гумно.

Задача 3. Защо формата на хляба е кръгла?

.....

.....

НАГРАДА:
кръгъл хляб

Задача 4. Последвайте линка (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/611371ac62e49>) и разгледайте музейния експонат. С кой празник се свързва този предмет?

.....

.....

НАГРАДА: яйце

Задача 5. Кога честваме Великден?

.....

.....

НАГРАДА: кръст

Задача 6. Прочетете текста, към който ви отвежда следващия линк (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/611371d9f2cf8>) и обяснете защо обредният хляб е задължителен елемент на празника.

.....

.....

НАГРАДА: кръст

Задача 7. Разгледайте изображенията и прочетете текста. Те ще ви помогнат да отговорите на следващите въпроси.

РЕСУРС 1

РЕСУРС 2

Украсата на великденските хлябове е универсален знак за дом, семейство, ред, прибраност, къщовничество, поминък. Затова много често с „гайтани“ от тестото се оформя първо полукръг със завити краища, което е покривът и къщата. Вметването на яйцата се осъществява, като се маркира центърът и се поставят още четири яйца в ъглите на въображаем ромб. Яйцата декоративно се заобикалят с непрекъснат гайтан от тесто, като своеобразна изобразителна метафора на движението, непрекъснатостта и цикличността. Изобразителните елементи се композират на принципа на повтаряемостта и симетричността.

РЕЧНИК

ГАЙТАН м. плетен на плитка шнур, с който се обшива и украсява народна носия.

А) Разгледайте внимателно украсата. Кой елемент е преобладаващ?

.....

.....

Б) Какво символизира яйцето?

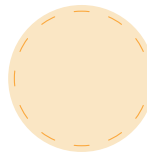
.....

.....

НАГРАДА: кръгче

НАГРАДА: гайтан

Задача 8. Колко елемента за украса на хляба спечелихте?

Задача 9. Нарисувайте своя обреден хляб!

Задача 10. А сега е време да си оплетем козунак!

В съставките на козунака – хубаво брашно, мая, яйца, захар, ядки, сушени плодове и семена, откриваме същата идея за нарастването, пълнотата, сладостта и надеждата за радост от живота.

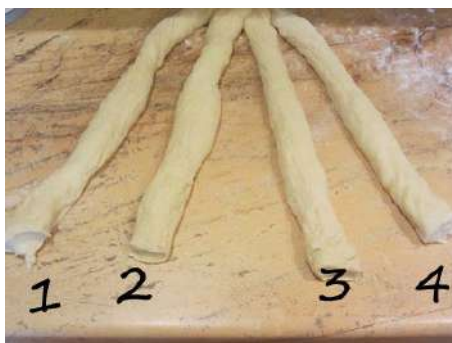
Сред популярните форми на козунака в България е плитката. Тя напомня, от една страна, за житния клас, а от друга – за плитката на младата жена и за преплитането в живота на мъжкото и женското начало.

СПЕЦИАЛНА НАГРАДА:
рецепта за козунак

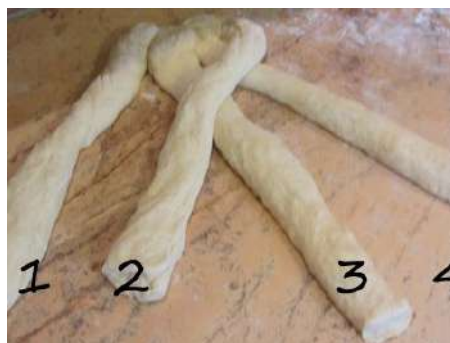

Картинно упътване: Начин за работа: „4 върху 2, 1 върху 3, 2 върху 3“. Не се смейте! Няма ляво, няма дясно, няма сложни схеми. Имате четири фитила, които местите по 4 неподвижни позиции, номерирани с изписаните в черен цвят числа от 1 до 4. Звучи сложно, но е достатъчно внимателно да следвате изображенията.

<https://www.cookwithasmile.com/>

СТЪПКА 1

Взимате от позиция 4 и прехвърляте върху 2.

СТЪПКА 2

Взимате от позиция 1 и прехвърляте върху 3.

СТЪПКА 3

Взимате от позиция 2 и прехвърляте върху 3.

СТЪПКА 4

Повтаряте отново стъпките.

При възможност направете истински козунак за празника! Светъл Великден!

ДЕКОРАТИВНО-ПРИЛОЖНИ ИЗКУСТВА

Задача 1. Разгледайте експонатите, представящи елементи от традиционната българска женска носия в музея „Сарафкина къща“, секция „Престилки и колани“, като следвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/6113723b4481f>.

Към кое декоративно-приложно изкуство може да се причислят представените експонати в разглежданата витрина? Отбележете с X в съответното поле

☐ КЕРАМИКА	☐ ДЪРВОРЕЗБА	☐ ХУДОЖЕСТВЕНА ТЪКАН	☐ КОВАНО ЖЕЛЯЗО	☐ НАКИТ	☐ МОЗАЙКА
-----------------------------------	-------------------------------------	---	--	--------------------------------	----------------------------------

Задача 2. Прочетете информацията за престилките и запишете техниката, с която са изпълнени.

.....

Задача 3. Как се нарича процесът, при който художникът или народният майстор занаятчия преработва образи от природата чрез определена техника?

.....

Задача 4. Последвайте линка (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/611372a45cbc9>) и посочете какви декоративни мотиви откривате в показаните престилки на майсторите тъкачи.

ДЕКОРАТИВНИ МОТИВИ

.....
.....
.....
.....
.....

Задача 5. Какви основни принципи на декоративната композиция са използвани при създаването на престилките? Запишете ги.

ДЕКОРАТИВНИ ПРИНЦИПИ

.....

.....

.....

.....

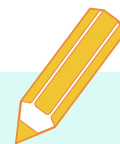
Задача 6. Изберете експонат от витрината с престилки и скицирайте декоративен мотив от него.

Задача 7. Със скицирания декоративен мотив създайте фризова композиция. Използвайте принципа на симетрията. Изпълнете композицията в цвят – с цветни материали или подходящи инструменти на компютърна програма по избор.

ПРЕПОРЪКА

Размер на рисувателния лист –
25/35 или 35/50 см.

КОМПОЗИЦИЯ В ДЕКОРАТИВНО-ПРИЛОЖНИТЕ ИЗКУСТВА

ЗАТВОРЕНА КОМПОЗИЦИЯ. ПЪРВА ГРУПА

Задача 1. Посетете зали „Народни занаяти“ 1 и 2 в музея „Сарафкина къща“, като използвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/611372d39326a>. Запишете народните занаяти, чиито произведения разпознавате в тези зали.

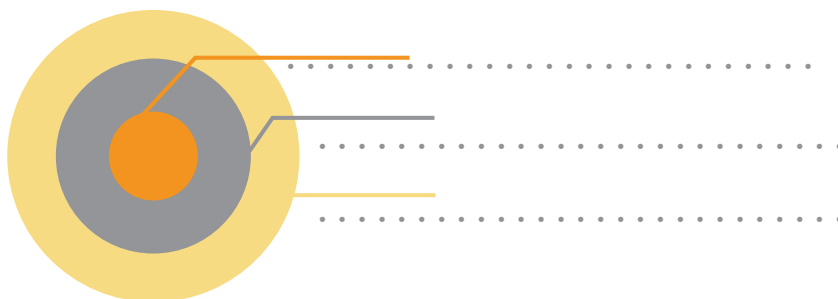
ЗАНАЯТ	ПРОИЗВЕДЕНИЕ

Задача 2. Разгледайте експонатите във витрината.

А) Отбележете с $\surd$ керамичния съд, в чиято форма майсторът занаятчия е стилизирал образа на птица.

Б) Предположете за какво е служил този съд.

Задача 3. Разгледайте гвете дървени ракли (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/6113731c4a52f>) и прочетете допълнителната информация за тях.

А) Какви образи от природата е стилизирал народният майстор?

.....
 .....

Б) Запишете какво послание според вас отправя майсторът чрез изображенията към бъдещия притежател на раклата.

.....
 .....

Задача 4. Припомнете си особеностите на декоративната композиция.

А) Определете вида декоративна композиция, която е използвал майсторът занаятчия при изписването на дървените ракли. Отбележете с X в съответното поле верния отговор.

☐ ЗАТВОРЕНА	☐ ОТВОРЕНА	☐ МОДУЛНА	☐ ФРИЗОВА
------------------------------------	-----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------

Б) Избройте основни принципи на декоративната композиция, приложени при декорацията на дървените ракли.

ДЕКОРАТИВНИ ПРИНЦИПИ
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Задача 5. Скицирайте мотив (по ваш избор) от декорираната ракла. Обърнете внимание на редуването на топли и студени цветове за създаване на ритъм в композицията.

Задача 6. Създайте на отделен лист затворена декоративна композиция в квадрат. Използвайте растителен мотив, като спазите принципа на асиметрията. Изпълнете композицията в контрастни цветове – с цветни материали или с подходящи инструменти на компютърна програма по избор.

ПРЕПОРЪКА

Размер на рисувателния лист –
25/35 или 35/50 см.

КОМПОЗИЦИЯ В ДЕКОРАТИВНО-ПРИЛОЖНИТЕ ИЗКУСТВА

ФРИЗОВА КОМПОЗИЦИЯ. ВТОРА ГРУПА

Задача 1. Посетете зала „Престилки и колани“ в музея „Сарафкина къща“ (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/6113954b009f6>).

Разгледайте внимателно експонатите, към които отвеждат следните линкове:

<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/61139712b6fa8>

<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/611397230c927>

<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/6113973ec7e31>

А) Към кой вид приложно-декоративно изкуство се отнасят изложените експонати?

.....

Б) Чрез каква техника са изпълнени?

.....

В) Прочетете допълнителната информация и запишете за какво са се ползвали тези аксесоари.

Задача 2. Припомнете си особеностите на декоративната композиция.

А) Определете вида декоративна композиция, която е използвал майсторът занаятчия при създаването на коланите? Отбележете с X в съответното поле верния отговор.

☐ ЗАТВОРЕНА	☐ ОТВОРЕНА	☐ МОДУЛНА	☐ ФРИЗОВА
------------------------------------	-----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------

Б) Избройте основни принципи на декоративната композиция, приложени при декорацията на коланите.

ДЕКОРАТИВНИ ПРИНЦИПИ

.....	.....
.....	.....
.....	.....

Задача 3. Запознайте се с информацията от текста за българските народни носии и техниката „тъкане на кори“ и изпълнете поставените задачи.

А) Маркирайте в жълто познатата информация, а в червено – новото, което научихте.

Коланите са необходими не само за да прикрепят облеклото, да държат стегнато и топло тялото, но служат и за украшение. В България тъканите колани са се правели като дар от момата за младоженеца, кума, девера и сватовете, като в сватбения ден те се носят през рамо. След това, в празнични дни, се носят опасани около кръста от мъже и жени. На някои от коланите са втъкани имената на младоженците.

Коланите са може би най-сложната за изработка част от българската носия. Те се тъкат с помощта на тънки квадратни дъсчици и дървен нож. Дъсчиците, или както са по-познати у нас „кори“, имат във всеки ъгъл по една дупчица, през която се нанизва нишката на **основата**. Основата се опъва заедно с дъсчиците между двата края на едно **дългообразно** дърво или, по-късно, на специално направен стан. Според ширината на колана броят на дъсчиците е различен. Нишките на **втъка** се провират и преплитат през нишките на основата и се набиват с нож. В по-голямата си част втъкът и нишките са направени от преплетена вълна.

Ширината на тъканите колани е между 5 и 10 см, а дължината им е от 2 до 3 метра. Винаги завършват с ресни или пискюли.

Сложността на тъкането се състои в изчислението при преплитането на втъка и основата, за да се получи желаният орнамент, който в повечето случаи е геометричен. Тъканите на кори колани са разпространени най-много в Софийско, Плевенско, Свищовско, Никополско, Ловешко, Севлиевско и Шуменско. Макар всеки регион да се характеризира с определена цвятова гама и орнаментика, всеки отделен колан е различен и уникален в зависимост от майсторството и естетическия усет на неговата създателка.

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.454611341281500.1073741830.439955529413748&type=3>

Б) Запишете в цветното поле два въпроса, по които искате да получите допълнителна информация.

1.

2.

В) Запишете значението на маркираните в текста думи.

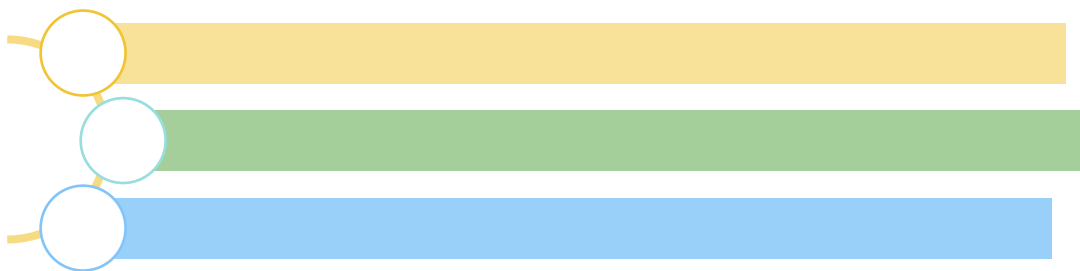
ОСНОВА

ВЪТЪК

ДЪГООБРАЗНО

Задача 4. Изгледайте видеото (<https://www.youtube.com/watch?v=0Ys3tt7pmE45>) и ще научите повече за тъкането на кори. След това отговорете на въпросите:

А) Какви материали са използвани за изтъкването на коланите?

Б) Кое е основното правило, което трябва да се следва при тъкането на кори?

_____

_____

В) Колко време според вас е необходимо, за да се изработи един колан чрез техниката „тъкане на кори“?

_____

_____

Задача 5. Създайте на отделен лист фризова декоративна композиция. Използвайте геометрични мотиви. Регувайте ги последователно, като използвате принципите на симетрията, ритъма и контраста. Изпълнете композицията в цветове по избор – с цветни материали или подходящи инструменти на компютърна програма по избор.

ПРЕПОРЪКА

Размер на рисувателния лист –
25/35 или 35/50 см.
Размер на фриза – 7 на 21 см.

ИЗВЛИЧАНЕ И ОБРАБОТВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ ОТ РАЗЛИЧНИ ИЗТОЧНИЦИ

Задача 1. Направете виртуална разходка в музея „Сарафкина къща“, като следвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/index.php>. Открийте музейния експонат, който има следното лексикално значение:

А) Част от традиционната женска носия, отличаваща се с богата украса, изпълнена посредством тъканна или везбена техника.

Б) Традиционен глинен съд с единична дръжка, преминаваща над отвора на съда.

В) Част от женския празничен костюм. В основата има обвита в сукно дървена подложка и наподобяващо корона метално кръжило (прочелник), украсено с разноцветни камъни и розети.

Г) Дървени печати за хляб с различна форма – кръгла, елипсовидна, четириъгълна.

Задача 2. Запишете неличните глаголни форми, употребени в описанията на лексикалните значения от заг. 1.

.....

.....

Задача 3. Отбележете с ✓ на кое от изображенията е показан сокай.

Задача 4. Прочетете текста, който съдържа допълнителна информация за музейния експонат „сокай“ (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/611397cd1335d>). Препишете всички съюзи (без повторенията), употребени в него, и определете вида им.

съчинителни
съюзи

.....
.....

подчинителни
съюзи

.....
.....

Задача 5. Обяснете защо наричат сокая „болярска корона в селската хижа“?

.....
.....
.....

Задача 6. Посочете три предмета, освен „сокай“, свързани с женското облекло, за които откривате информация в Сарафкината къща.

○ _____

○ _____

○ _____

Задача 7. Напишете с 3–4 изречения какво е значението на културното наследство, което са оставили предците ни, за живота на съвременния човек.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

УПОТРЕБА НА ЕДНОРОДНИ ЧАСТИ

Задача 1. Направете виртуална разходка в музея „Сарафкина къща“, като следвате линка: (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/index.php>). Попълнете пропуснатите гуми, като използвате впечатленията си и събраната информация. Работете по групи.

Построената през 1861 г. Сарафкина къща се намира на старинната улица „Генерал Гурко“ във възрожденската част на града.

Първоначалната идея била красивата сграда да служи за жилище и работно място, но преди да бъде завършена, собственикът ѝ, търговецът Димо Сарафина, починал и тя била наследена от съпругата му Анастасия Сарафката. Така името на стопанката става име и на къщата и тя е популярна сред местните хора като Сарафкината къща.

(Първа група) Към настоящия момент Сарафкината къща е музеен обект, където се представят етнографски изложби. На ..... етаж са оформени ..... експозиционни зали

В центъра е залата „.....“, в която е представена обстановката във възрожденска гостна. В нея има ..... и ....., а на стените са закачени ..... и .....

(Втора група) Вдясно от тази зала е залата „.....“, в която са изложени ..... и ....., колоритни забрадки и прекрасни сребърни и позлатени накити – ....., ..., ..., ... Особено внимание заслужава сокаят, който представлява ....., характерно за ..... край.

(Трета група) В съседната зала „.....“ е експонирана впечатляваща колекция от глинени съдове: ....., ..., ..., ... от Търновския регион, датиращи от XVIII – XIX век; домашни иконостаси и икони примитиви; резбовани сандъци, ... и просфорни печати.

(Четвърта група) Вляво от централната зала е залата „.....“, посветена на облеклото и неговата украса. Още с влизането погледа привличат ..... и ..... костюм, изработени от домашнотъкани платове. Празничните носии са допълнени с плетени .....; тъкани и синчани ....., ... и .....

(Пета група) Последната зала „.....“ е посветена на обредните предмети. Виждат се разнообразни обредни хлябове – коледни, сватбени и ....., защото хлябът е най-важен за фолклорния човек и е „безкръвното“ жертвоприношение при всички обреди. Показани са още: ....., ... яйца, венци и китки.

Задача 2. В кои случаи попълнените от вас гуми са еднородни части? Докажете, че е така.

А) Каква синтактична служба изпълняват еднородните части?

.....

.....

Б) Запишете еднородните части и посочете как са свързани.

.....

.....

Задача 3. Прочетете отново целия текст. Определете темата на текста и го озаглавете.

ТЕМА

ЗАГЛАВИЕ

.....

.....

Задача 4. Сравнете двете изречения по смисъл и по строеж. Направете извод какво се постига с употребата на еднородни части в едното от тях.

- В съседната зала „Народни занаяти 1“ е експонирана впечатляваща колекция от глинени съдове.
- В съседната зала „Народни занаяти 1“ е експонирана впечатляваща колекция от глинени съдове: стомни, паници, чинии, чаши, ръкатка.

Извод

.....

.....

Задача 5. Подчертайте еднородните части в изречението.

Още с влизането погледа привличат женският и мъжкият костюм, изработени от домашнотъкани платове.

А) Определете:

1. синтактичната им служба

.....

2. защо са членувани с пълен член

.....

3. какво налага да са членувани и двете еднородни части (обърнете внимание за колко предмета става дума)

.....

Б) Обобщете кога е задължително да се членуват всички еднородни определения. Запишете правилото.

Blank writing area with five horizontal lines and a circular bullet point on the left side of each line.

Задача 6. Запишете вярната от дадените в скоби форми.

- Големият и ..... (тежък, тежкият) куфар останаха на гарата. Простичкият и ..... (евтин, евтиният) часовник работи много точно.
- Пухкавата и ..... (кротка, кротката) котка ме чака пред входа.
- Старият и ..... (окъсан, окъсаният) флаг ..... (заема, заемат) видно място в музея.
- Автоматичната и ръчната ..... (количка, колички) се ..... (намира, намират) в двора.
- Трудният и неразбираем ..... (текст, текстове) затруднява учениците.

Задача 7. Посетете зала „Престилки и колани“ (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/6113984ade5f0>) в Сарафкината къща.

А) Посочете разликите и приликите при украсата на вълнения и на синчания колан.

ВЪЛНЕН КОЛАН

СИНЧАН КОЛАН

РАЗЛИКИ	ПРИЛИКИ

Б) Открийте и запишете по два примера за еднородни части в описанията на вълнения и на синчания колан.

ВЪЛНЕН КОЛАН

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

СИНЧАН КОЛАН

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

В) Обяснете какво се постига с употребата на еднородни части в тези описания.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

УНИВЕРСАЛНИ СИМВОЛИ В РОМАНА „МАЛКИЯТ ПРИНЦ“ НА АНТОАН ДЪО СЕНТ-ЕКЗЮПЕРИ ПЪРВА ГРУПА

Инструкция за работа: Влезте в ролята на млади изследователи и потърсете универсални символи, които Екзюпери използва в романа „Малкият принц“, характерни и за българската душевност. За да се справите успешно, изпълнете следващите задачи.

Задача 1. Прочетете текста и отговорете на въпросите след него.

Розата е род покритосеменни растения от семейство Розови (Rosaceae).

Родът включва 100 – 150 вида храсти и лиани, разпространени главно в Азия, в по-малка степен в Европа, Южна Америка и Северозападна Африка. Много видове и хибриди се отглеждат като декоративни растения по целия свят. Маслодайните рози се отглеждат като етеричномаслени култури. Счита се, че отглеждането на рози за получаване на розова вода и по-късно на розово масло е започнало в Индия и Египет. С придвижването на турците и арабите през IX век то е пренесено в Персия и Тунис.

Търговията с розово масло в Европа е започнала през XVI век, а първите данни за розови насаждения по нашите земи са от XVII век – около Одрин, а в пределите на днешна България първите документални сведения са от 1712 г. за землището на с. Войнягово, Карловско. Със сигурност се знае, че в средата на XIX век се е формирала Розовата долина в района между Павел баня, Казанлък, Карлово и Стрелча.

rosevalley.bg

Символика на цвета на розите

Червената роза символизира любов и страст. Розовата роза е със значението на приятелство, радост и признателност. Жълтата роза може да символизира ентузиазъм, но за много народи означава измама или предателство. Оранжевата роза е страст и жажда за живот. Бялата роза изразява преход или нов завой в живота (като раждане, брак), както и безусловна любов, чистота и невинност.

А) В кои страни е започнало отглеждането на рози за получаване на розова вода и по-късно на розово масло?

.....

.....

Б) От кога датират първите документални сведения за розови насаждения в пределите на днешна България?

.....

.....

В) Посочете географското местоположение на Розовата долина.

.....

.....

Г) Какво символизира червената роза?

.....

.....

Д) Какъв е цветът на розата, която символизира приятелството?

.....

.....

Задача 2. Разгледайте експозицията „Престилки и колани“ в музея „Сарафкина къща“, като следвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/6113987f0a792>. Открийте розата като флорален мотив в българските тъкани.

А) Запишете поне 3 предмета, в които розата присъства като флорален мотив.

.....

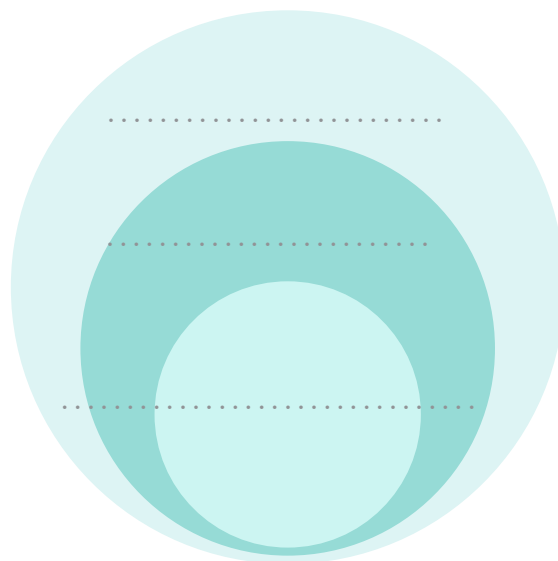
.....

Б) Предположете какво послание носи тя.

.....

.....

Задача 3. Защо розата е **специална** за Малкия принц?

Задача 4. Защо Малкият принц идва на Земята? Посочете три причини от XXI глава, след като изслушате изпълнението на Богдан Дуков (<https://www.youtube.com/watch?v=kQk1j00wslc>).

1. _____

_____

_____

2. _____

_____

_____

3. _____

_____

_____

Задача 5. Създайте рекламен текст на козметични продукти, които съдържат розово масло.

УНИВЕРСАЛНИ СИМВОЛИ В РОМАНА „МАЛКИЯТ ПРИНЦ“ НА АНТОАН ДЪО СЕНТ-ЕКЗЮПЕРИ ВТОРА ГРУПА

Инструкция за работа: Влезте в ролята на млади изследователи и потърсете универсални символи, които Екзюпери използва в романа „Малкият принц“, характерни и за българската душевност. За да се справите успешно, изпълнете следващите задачи.

Задача 1. Змията е символ на земята, на нейната тъмнина и влага, на скритите в нея плодородни сили. Скрита е в корена на световното дърво. [...] Според народните представи змиите живеят в края на света или в голяма пещера в долния свят. Те излизат от леговищата си на Благовец и се скриват отново на Секновение (Преображение, Голяма Богородица или Макавеите). Появата им напролет се ознаменува с разнообразни обредно-магически действия, целящи предпазването на хората и животните от змии.

[...] Според традиционните народни вярвания змията е във връзка със света на мъртвите и прадедите. Тя е олицетворение на семейния дух – покровител на къщата, семейството и имота.

[...] В библейските предания змията е олицетворение на дявола. Тя е прокълната от господ да се влачи по корем, тъй като издала на първите хора тайната на райското ябълково дърво. [...]

Редица фолклорни сюжети представят змията като вещо и мъдро животно, познаващо силата на билките и тайнствата на лечителската практика. Неслучайно тя е символ на античните божества на медицината като Асклепий и Хигия. Вярва се, че в устата на царицата на всички змии има безценен камък. Ако човек се снабди с него, придобива уменията да лекува, а също и да разбира езика на всички животни.

„Българска митология. Енциклопедичен речник“. Съст. А. Стойнев, 1994.

А) Обяснете с какво значение в текста са употребени думите *леговища*, *вещо*, *редица*, *тайнства*.

.....

ЛЕГОВИЩА

ТАЙНСТВА

ВЕЩО

РЕДИЦА

Б) Довършете изреченията, като използвате информацията от текста.

- Според ..... змията е прокълната, защото помогнала на хората да разберат тайната на .....
- Според народните представи змиите се появяват на ..... и тази им поява се отбелязва с ..... Целта на тези действия е .....
- Някои фолклорни сюжети представят змията като ..... Тя познава силата на .....

В) Прочете в Wikipedia кои са Асклепий и Хигия.

Асклепий

Хигия

Задача 2. Посетете секция „Народни занаяти 2“ в музея „Сарафкина къща“ и намерете в представените експонати на дърворезби символния образ на змията. Следвайте линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/61139905c5a37>.

А) Разгледайте внимателно дърворезбената композиция. Как е представена змията в нея?

Б) Предположете какво послание носи тя.

Задача 3. Прочете какво символизира змията и в романа „Малкият принц“. Запишете разсъжденията си.

РАБОТНИ ЛИСТОВЕ

7. КЛАС

ОБЛЕКЛОТО НА ВЪЗРОЖДЕНСКИТЕ БЪЛГАРИ МЕЖДУ ТРАДИЦИОННИЯ И МОДЕРНИЯ СВЯТ

Инструкция за работа: Вашата задача е да изследвате облеклото на възрожденските българи като знак за промяната от традиционно към модерно общество. Посетете музея „Сарафкина къща“ във Велико Търново, като следвайте линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/index.php>.

Задача 1. Разгледайте експонатите в секциите „Тъкани и накити“ и „Престилки и колани“. Посочете частите от традиционния костюм на мъжете и жените. Обърнете внимание на грехите и аксесоарите.

ЖЕНСКА НОСИЯ

МЪЖКА НОСИЯ

Задача 2. Прочетете внимателно следващия текст. Отбележете с ✓ кое от двете твърдения е вярно за посочената от Иван Хаджийски функция на облеклото в патриархалното българско общество.

„Външните белези на личността тогава не само не служеха да я подчертаят, да я изтъкнат, да я отличат, но напротив, служеха окончателно да я оприличат на цялото. Всеки се стрижеше, носеше, обличаше съобразно с важащия тип „както всички хора“... старата жена трепереше да не направи нещо в облеклото си, което да я отличи от другите...“

Иван Хаджийски. „Бит и душевност на българския народ. Т. I, 1974.

Като външен белег на човека грехата е имала за цел да го направи част от общността, която му дава сила.

Традиционното облекло на българина не е било на особена почит в сравнение със земята, огнището, домашния олтар, гумното или храма, поради което не може да се разглежда като ясен знак за принадлежност към дадена общност.

Задача 3. Разгледайте колекцията от колани. Прочетете информацията за експонатите на следните линкове: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/611399623da79>
<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/611399724c201>. Попълнете таблицата.

ПОКАЗАТЕЛИ	ВЪЛНЕНИ КОЛАНИ		СИНЧАНИ КОЛАНИ	
Материал				
Техника				
Цветовете				
Орнаменти				
От кого се носят				

Задача 4. Използвайте посочените линкове и разгледайте сокаената носия в Сарафкината къща (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/611399fb119bb>;
<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/61139a22a535d>).

А) Обърнете внимание на *сокая*.

Какво представлява той?

1.

От колко части се състои?

2.

Б) Проучете от какъв материал са изработени сокаят и накитите.

.....

.....

.....

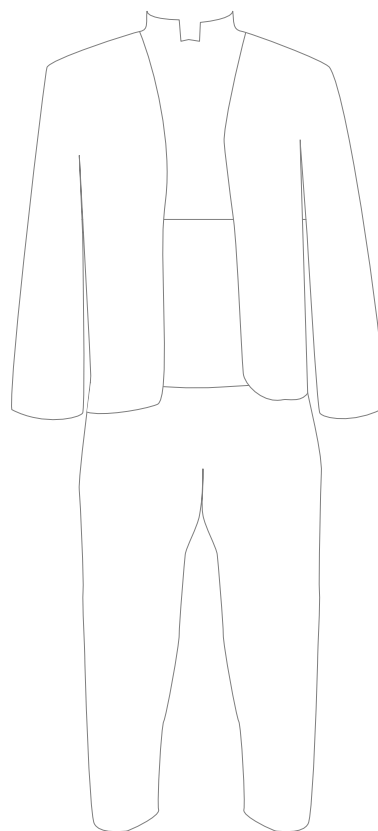
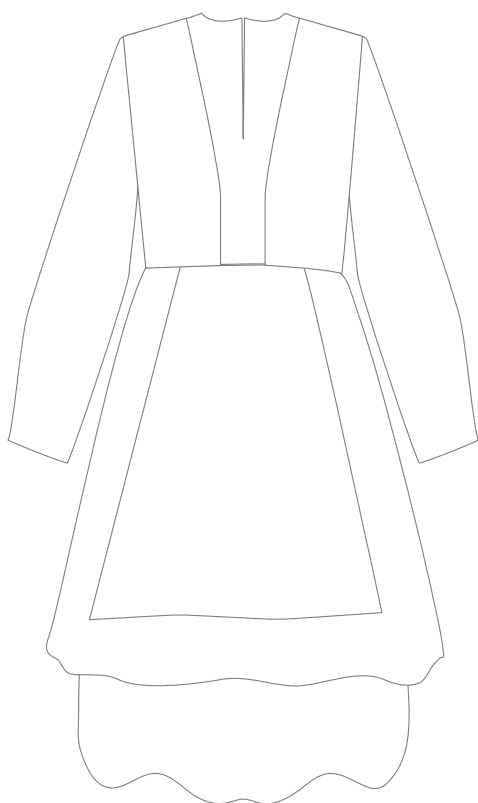
В) Групирайте накитите според предназначението им: за главата и за тялото. Запишете ги в схемата, като довършите графичното оформление по ваш избор.

НАКИТИ ЗА ГЛАВА

НАКИТИ ЗА ТЯЛО

Задача 5. Използвайте информацията от дадените линкове: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/611399fb119bb>; <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/61139a22a535d>. Създайте свой проект за женска/ мъжка носия или за част от традиционния костюм. Може да използвате предложените шаблони.

НАРОДНАТА НОСИЯ В БЪЛГАРСКОТО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО В КРАЯ НА XIX И НАЧАЛОТО НА XX ВЕК ПЪРВА ГРУПА

Инструкция за работа: Художниците Иван Мърквичка, Антон Митов, Иван Ангелов, Петко Клисуров и Владимир Димитров-Майстора изучават новите творчески методи в изобразителното изкуство по света и ги съчетават с националните ни традиции, като изобразяват българския бит и култура в края на XIX век.

Влезте в ролята на млади изследователи, които проучват как народната носия при- съства в творчеството на известни художници от края на XIX и началото на XX век.

Задача 1. Запознайте се с важна информация за народната носия в музея „Сарафкина къща“ и изпълнете задачите. Следвайте линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/link/61139ca340c82>.

А) Какъв тип е представената носия? .....

Б) От колко части се състои? .....

В) Какво е сокай? Използвайте допълнителната информация към експоната, за да обясните оп- ределението, което му дават част от изследователите. ....

Г) Какви аксесоари допълват женското облекло? .....

Задача 2. Сравнете женската носия, представена в музея, с носиите от двете картини на Иван Мърквичка: „Лазарка“ и „Момиче“. Запишете приликите и разликите, които откривате.

„Лазарка“

„Момиче“

Иван Мърквичка (1856 – 1938) е български ху- дожник от чешки произход, който е впечатлен от красотата на България и от българските народни обичаи и облекло. При създаването на тези образи на млади български момичета художникът акцентира върху елементите и украсата на българската носия – сукманена носия от Софийско и двупрестилчена носия от Врачанско.

ПРИЛИКИ

.....

.....

.....

РАЗЛИКИ

.....

.....

.....

Задача 3. Разгледайте накитите за глава и колана от сокаената носия в музея и украсата за глава и колана в картината „Лазарка“ на Иван Мърквичка (заг. 2). Какви разлики откривате по отношение на метала, от който са изработени, и на тяхната украса? Запишете изводите си.

КОЛАН

.....

.....

.....

.....

НАКИТИ ЗА ГЛАВА

.....

.....

.....

.....

Задача 4. Свържете със стрелка българските народни носии в живописните творби на Иван Мърквичка „Хоро“, „Македонка“ и „Момиче от Боженци“ със съответния вид носия. Отбележете с ✓ картината, на която е представено сокаено забраждане.

МАКЕДОНСКА НОСИЯ

СЕВЕРНЯШКА НОСИЯ

ШОПСКА НОСИЯ

„Момиче от Боженци“

„Хоро“

„Македонка“

Задача 5. Направете виртуална разходка в музея „Сарафкина къща“, като следвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/index.php>.

Разгледайте интериора на българския дом от края на XIX и началото на XX век. Обърнете внимание на предметите на бита. Фокусирайте се върху частите на българската носия и шевиците. Нарисувайте фигурална композиция с поне една човешка фигура с народна носия по избор с живописни изразни средства.

НАРОДНАТА НОСИЯ В БЪЛГАРСКОТО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО В КРАЯ НА XIX И НАЧАЛОТО НА XX ВЕК ВТОРА ГРУПА

Инструкция за работа: Художниците Иван Мърквичка, Антон Митов, Иван Ангелов, Петко Клисуров и Владимир Димитров-Майстора изучават новите творчески методи в изобразителното изкуство по света и ги съчетават с националните ни традиции, като изобразяват българския бит и култура в края на XIX век.

Влезте в ролята на млади изследователи, които проучват как народната носия присъства в творчеството на известни художници от края на XIX и началото на XX век.

Задача 1. Разгледайте внимателно живописната творба на художника Антон Митов „На фонтана“ (1899 г.) от колекцията на Софийската градска галерия (<https://sghg.bg/wp-content/uploads/2020/08/Anton-Mitov-At-the-Fountain-1899-scaled.jpg>). Сравнете мъжката и женската народна носия. Обърнете внимание на елементите на костюмите за отделните части на тялото, на аксесоарите, на цветовете и украсата на дрехите.

Антон Митов (1862 – 1930) е български художник, живописец, изкуствовед, фейлетонист. За заслугите му свидетелстват определения като „патриарх на българското изкуство“ и „човекът с магическия фенер“. Неговата палитра отразява пробуждащия се живот на следосвободенска България. В платната му оживяват пъстрите пазари, ярките дрехи. Той рисува и пейзажи, натюрморти, портрети, които се отличават с реализъм и прецизност към всеки детайл.

ЖЕНСКА НОСИЯ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

МЪЖКА НОСИЯ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Задача 2. Разгледайте репродукциите от картини на Владимир Димитров-Майстора в работния лист. Кои според вас са източниците на неговото творческо вдъхновение? Аргументирайте мнението си.

Владимир Димитров-Майстора (1882 – 1960) е сред най-известните български художници на XX век. Родителите му са бежанци от Македония. Още в Рисувалното училище получава прозвището Майстора и с времето то се налага като негово второ име. Като творец художникът се отличава с ярко изразен личен стил, форма и изразни средства. Той умело използва природни форми и цветове от кюстендилската носия, като композира своите момичета на фон с плодове, листа и цветя.

РЕЧНИК

САЯ ж. Диал. Дълга, отворена до кръста връхна дреха, с къси или дълги ръкави, богато украсена.

„Мома на фон от ябълки“

„Мома с гергини“

Задача 3. Разгледайте творбите с кюстендилска (саяна) носия на Майстора.

А) Обяснете защо тя е наречена „саяна“?

Б) От какви части се състои кюстендилската носия?

„Сватбено хоро“

„Пеещи жътварки“

„Мома от Калотинци“

Задача 4. Сравнете кюстендилската носия и фолклорната женска носия от Търновско, изложена в музея „Сарафкина къща“.

А) Запознайте се с информацията за носията в музея, като следвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/61139d657e1ed>. Събраните данни попълнете в таблицата.

ПОКАЗАТЕЛИ	НОСИЯ ОТ ТЪРНОВСКО	НОСИЯ ОТ КЮСТЕНДИЛСКО
Тип носия		
Основни елементи		
Забраждане		
Акcesoари към облеклото		
Основни цветове		

Б) Запишете вашите впечатления за творческата интерпретация на Майстора при пресъздаване на кюстендилската носия и за преклонението му пред хармонията на форми и цветове в нея.

.....

.....

.....

Задача 5. Сравнете украсата на престилките в творбите на Майстора с украсата на престилките в експозицията на Сарафкината къща, раздел „Престилки и колани“. (<http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/poi/61139da9362f3>). Открийте общото и различното в елементите и цветовете.

ПРИЛИКИ

.....

Елементи

.....

.....

Цветовете

.....

.....

РАЗЛИКИ

.....

Елементи

.....

.....

Цветовете

.....

.....

Задача 6. Направете виртуална разходка в музея „Сарафкина къща“, като следвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/sarafkina-house/index.php>.

Разгледайте интериора на българския дом от края на XIX и началото на XX век. Обърнете внимание на предметите на бита. Фокусирайте се върху частите на българската носия и шевиците. Нарисувайте на отделен лист фигурална композиция с поне една човешка фигура с народна носия по избор с живописни изразни средства.

РАБОТНИ ЛИСТОВЕ

8. КЛАС

СТИЛОВЕ В ИЗОБРАЗИТЕЛНОТО ИЗКУСТВО

ИКОНОГРАФСКИ КАНОН

Задача 1. Разгледайте в зала „Икони и занаяти“ на музея „Възраждане и Учредително събрание“ иконата „Свети Георги“ от XVIII в. Използвайте линка: http://museumvt.com/virtual-trip/museum_bulgarian-revival-and-constituent-assembly/link/611a0ebfe64ac.

А) Сравнете тази икона с картината „Св. Георги убива дракона“ на италианския художник Паоло Учело от 1456 г.

<http://www.mountainsotravelphotos.com/England%20-%20London/London/National%20Gallery%20Top%202020/slides/London%20National%20Gallery%20Top%202020%2003%20Paolo%20Uccello%20-%20Saint%20George%20and%20the%20Dragon.html>.

Двете произведения са от епохата на Ренесанса. Напишете какви стилови разлики откривате.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Б) Потвърдете или оборете твърдението, че посочените творби са нарисувани по иконографския канон на епохата. Запишете аргументите си.

.....

.....

.....

.....

Задача 2. Посетете музея „Възраждане и Учредително събрание“ и разгледайте в експозицията „Икони и занаяти“, зала „Икони 18. – 19. век“ 2 иконата от Тревненската живописна школа „Св. Богородица Милостива“ (19. в.). Следвайте линка: http://museumvt.com/virtual-trip/museum_bulgarian-revival-and-constituent-assembly/link/611a0b85129d6.

А) Посочете характеристиките на иконографския канон в изображението.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Б) Разгледайте картината на художника сюрреалист Салвадор Дали „Мадоната от Порт Лигат“ от 1949 г. и открийте особеностите на сюрреализма в нея. Следвайте линка:

https://www.salvador-dali.org/en/artwork/catalogue-raisonne-paintings/resized_imatge.php?obra=643&imatge=0.

Следващият текст ще ви помогне да си припомните важна информация за сюрреализма.

Сюрреализмът се появява във Франция през 1924 г., когато Андре Бретон публикува първия му манифест. Името на течението буквално означава „свръх реализъм“. Сюрреалистите се опитват да отразят в творчеството си една реалност, която е повече от реалността, която виждаме в действителност – свръхреалност, диктувана от нашето подсъзнание. Течението е силно повлияно от теориите на Зигмунд Фройд за психоанализата и тълкуването на сънищата.“

Добрин Атанасов, „Сюрреализъм“ – <http://ps.alos.bg/art-history/page-a/surrealism/>.

В) Коментирайте разликите при пресъздаване на един и същ религиозен сюжет в двете творби.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ШРИФТ И ПИСМЕНА КУЛТУРА

Задача 1. Разгледайте в зала „Печатно дело“ на музея „Възраждане и Учредително събрание“ разтвора на списание „Гайда“ от 1866 г., редактор Петко Рачов Славейков. Следвайте линка: http://museumvt.com/virtual-trip/museum_bulgarian-revival-and-constituent-assembly/poi/61139f229d6e8.

А) Опишете какво е характерно за художественото оформление на показания разтвор на списанието.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

„На 15 юни през 1863 година излиза първият брой на вестник „Гайда“, редактор на който е Петко Р. Славейков. Подзаглавието му е „Сатирически вестник за свестяване на българите. Издава се всеки 15 дена. Год. аб. 2 бели меджидиета“.

Първият му брой излиза на 15 юни 1863 г., а последният – на 15 април 1867 г. Спрян от турската цензура за периода 24 април 1865 г. – 1 януари 1866 г. След подновяването излиза като филологическо списание, „нравствената цел на което ще е със занимателното си съдържание да приучи на прочитание нашите съотечественици“.

В последния брой на „Гайда“ е отпечатано и първото стихотворение на Христо Ботев „Майце си“.

Източник: <https://www.libruse.bg/view?name=%D0%98%D0%B7%D0%B%D0%B8%D0%B7%D0%B0%20%D0%B1%D1%80.%201%20%D0%B-D%D0%B0%20%D0%B2-%D0%BA%20E2%80%9C%D0%93%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B0%E2%80%9D&event=1886>.

Б) Създайте композиционна схема на разтвора.

Задача 2. Разгледайте в зала „Средновековие 2“ на Археологическия музей експоната керамична купа от Второто българско царство (<http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/roi/61139f8002762>).

А) Сравнете украсата на керамичната купа с инициалната буква В от средновековния български ръкопис „Добрейшово четвероевангелие“ от първата половина на XIII в. Запишете общите стилни характеристики.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

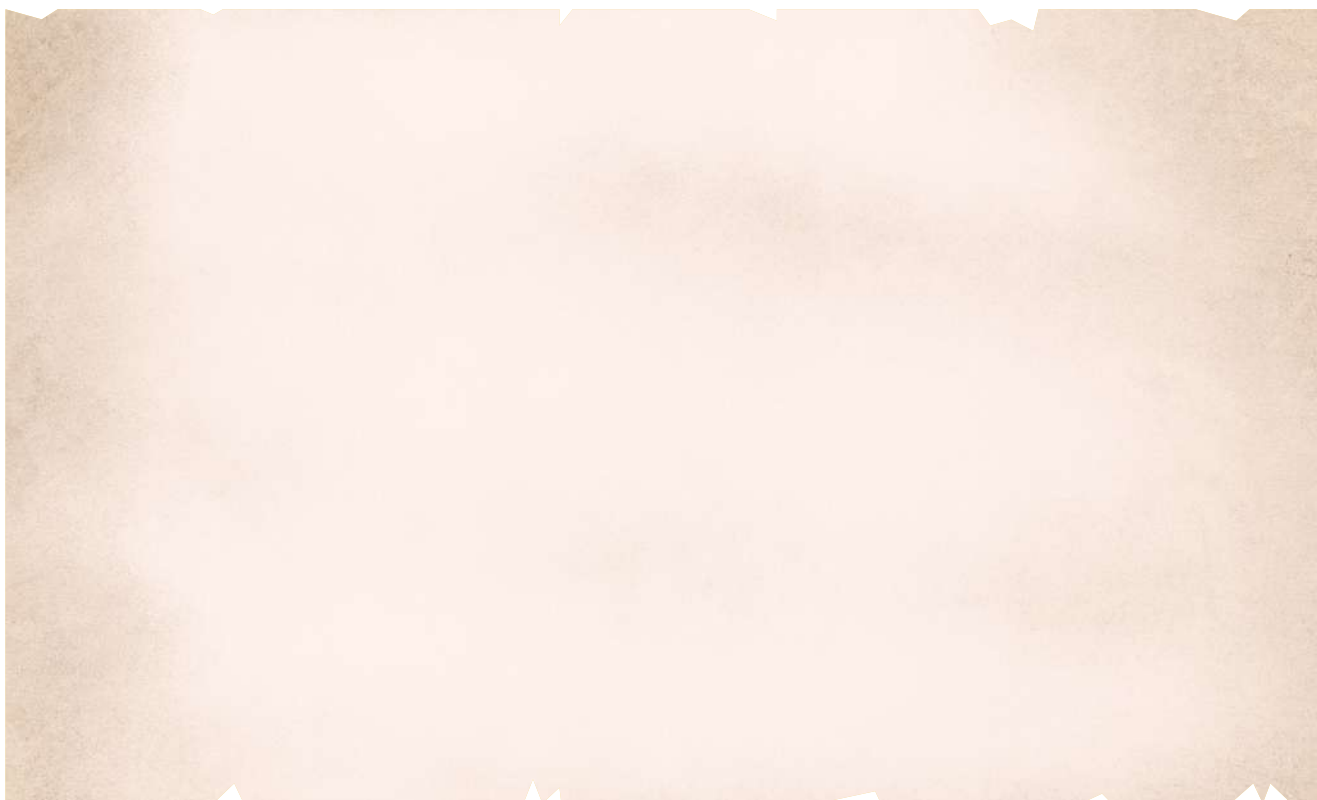
.....

.....

.....

Б) Създайте линейна рисунка на буква с елементи от образа на животно, плетеница или флорален мотив.

ПЕРИОДИЧНИЯТ ПЕЧАТ ПРЕЗ ЕПОХАТА НА ВЪЗРАЖДАНЕТО

Задача 1. Каква е ролята на масмедиите в обществено-културния живот? Запишете предложенията си на празните места в схемата.

Задача 2. Припомнете си конкретните цели на Българското възраждане и изразете мнение за ролята на периодичния печат през епохата.

А) Какви са били целите на вестникарите, тематиката на вестниците и списанията и визуалното им оформяне.

През XIX в. българските параметри на идеята, че една потенциална читателска аудитория може да бъде преобразявана в духовен аспект чрез влиянието на писаното слово, може би най-добре метафорично е изразена в многозначителната фраза на Иван Богоров (издател на първия български вестник „Български орел“, 1846, Лайпциг): „Преди да направим България, трябва да направим българи“. Прозрението на Богоров носи в себе си идеята, че изграждането на обществената представа за наличието на национална идентичност е първата и най-необходима стъпка към възможната национална държава. И това трябва и може да стане чрез периодичния печат.

Юрий Проданов. Учебно помагало по „История на българската журналистика и книгоиздаване“

ЦЕЛИ	ТЕМИ	ИЛЮСТРАЦИИ/ ИЗОБРАЖЕНИЯ
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Б) Предположете кои от следните заглавия са на вестници и списания от Възраждането. Подчертайте ги с права линия. Мотивирайте устно избора си.

„Стандарт“, „Будилник“, „Знаме“, „Блиц“, сп. „Дъга“, „Независимост“, „Свобода“, сп. „Любословие“, „Монитор“, „Бивол“, „Тъпан“

Задача 3. Последвайте линка (<http://82.147.128.134/prd/public/>) и разгледайте в дигиталния фонд на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ различни вестници и списания от Възраждането. Направете сравнение между възрожденския и съвременния периодичен печат.

ПРИЛИКИ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

РАЗЛИКИ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Задача 4. Направете виртуална разходка в музей „Възраждане и Учредително събрание“, зала „Печатно дело“, като следвате линка: http://museumvt.com/virtual-trip/museum_bulgarian-revival-andconstituent-assembly/link/611a0bc698ca1.

А) Запознайте се с информацията за в. „Гайда“ от сайта на музея и от допълнителния линк: <https://pslaveikov.alle.bg/%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE/%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B3%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B0/>. Отговорете на въпросите:

- Каква цел си поставя П. Р. Славейков с издаването на в. „Гайда“?

.....

.....

.....

- Как съвременните журналисти оценяват мястото на в. „Гайда“?

.....

.....

.....

Б) Намерете информация за гайдата като инструмент. Кое е специфично за нея?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

В) Защо според вас Петко Славейков озаглавява вестника си по този начин? Какво е символното значение на заглавието?

.....

.....

.....

.....

Задача 5. Във в-к „Гайда“ в рубриката „Шарени новини“ е публикуван следният текст:

Както навсякъде, тъй и на Лясковец сегиз-тогиз се вижда да се разперят нови малакови. Една мома, която била честита скритом от баща си да се сдобие с таз на мода премяна, отишла веднъж на лозе да копае, като забравила да го прибере и да го скъта. Баща ѝ, който останал вкъщи, като търсил нещо, набутал малакова. Отварял го, разгъвал го, разгледвал го и много ся чудил сиромаша какво ще е туй нещо. Да е френски чувал за сено – не е; да е ингилишки кош за плява – не е; хейе туй ще бъде гръцки сак за риба, че тъй прецуфрено като гръцки кола. Чакай да видим може ли да лови риба. Отишел с него на реката, потеглил го, той са закачил във водата, разкъсал са къс по къс.

– Не е ли чудно? – дъщерята носи малаков, пък баща ѝ не отбира какво е нящо то.

в. „Гайда“, бр. 7, септември 1863 г.

А) Какво е според вас „малаков“?

.....

.....

Б) Към коя лексика принадлежат думите *ингилишки*, *млого*, *разгледвал*?

Подчертайте вярното: историзми, неологизми, евфемизми, вулгаризми, архаизми

СТРОИТЕЛИ НА МОДЕРНА БЪЛГАРИЯ

Инструкция за работа: Направете виртуална разходка в музея „Възраждане и Учредително събрание“ във Велико Търново, като следвате линка: http://museumvt.com/virtual-trip/museum_bulgarian-revival-and-constituent-assembly/index.php. Разгледайте музейната експозиция, свързана с Учредителното събрание, и изпълнете поставените задачи.

Задача 1. Разгледайте началната фотография от виртуалната разходка (Северна фасада). Потърсете допълнителна информация на сайта на музея (<https://museumvt.com/bg/>) за сградата, в която се провежда Учредителното събрание. Създайте нейна символична „визитна картичка“.

Защо Учредителното събрание е свикано в Търново?

.....

.....

Защо събранието се провежда в тази сграда?

Кога е построена?

.....

От кого е построена?

.....

Каква функция е изпълнявала?

.....

Какъв според вас е мотивът на първите депутати за този избор?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Задача 2. Разгледайте в зала „Учредително събрание“ галерията от портрети на утвърдилите се по време на първия български парламент политически водачи (http://museumvt.com/virtual-trip/museum_bulgarian-revival-and-constituent-assembly/link/611a0c34592e4).

А) Запишете имената на представените личности.

Б) Определете на кого от тях принадлежат двете крилати фрази, като отбележите в полето до името номера на цитата.

- 1 „Но последната решителна дума принадлежи Вам и решително Вам.“
- 2 „Ние направихме Закон от народа за народа.“

Задача 3. Гледайте внимателно откъса (0:30 – 12:10) от документалния филм за първия български екзарх (<https://www.youtube.com/watch?v=m02qm2OVn8c>) и направете „политически портрет“ на председателя на Учредителното събрание.

- 1 С кои значими исторически събития е свързана неговата биография?

.....

.....

.....

.....

- 2 Кои личностни качества откроявате?

.....

.....

.....

.....

.....

3 Какви са политически му убеждения?

.....

.....

.....

4 Защо според вас той е избран за председател на Учредителното събрание?

.....

.....

.....

5 Интерпретирайте символиката на връзката „първ български екзарх“ – „първ председател на първия български парламент“

.....

.....

.....

Задача 4. Открийте в музея бронзовия звънец, използван в работата на Учредителното събрание (http://museumvt.com/virtual-trip/museum_bulgarian-revival-and-constituent-assembly/link/611a0c675f0e5), и съставете „паспорт“ на музейния експонат. За целта проучете информацията и попълнете следните данни:

МУЗЕЕН ПАСПОРТ

1. Физически характеристики

.....

2. Изработка

.....

3. Предназначение

.....

4. Стойност за времето,
в което е създаден

.....

.....

за нашето съвремие

.....

.....

.....

.....

Задача 5. Прочетете откъса от Търновската конституция и изпълнете задачите.

Чл. 40. Християните от неправославно изповедание и друговерците... се ползват със свобода на вероизповеданието си...

Чл. 57. Всичките български поданици са равни пред закона. Разделение на съсловия в България не се допуска...

Чл. 60. С политически правдини [права] се ползват само гражданите на Българското Княжество, а с граждански права, според законите, се ползват всички живеещи в Княжеството.

Чл. 61. Никой в Българското Княжество не може ни да купува, нито да продава човечески същества. Всеки роб, от какъвто и да било пол, вяра и народност, става свободен, щом стъпи на българска територия.

Чл. 67. Правата на собствеността са неприкосновени...

Чл. 78. Първоначалното учение е безплатно и задължително за всички поданици на Българското Княжество.

Чл. 79. Печатът е свободен. Никаква цензура не се допуска...

Чл. 82. Жителите на Българското Княжество имат право да се събират мирно и без оръжие, за да обсъждат всякакви въпроси, без да искат по-напред за това позволение.

Чл. 83. Българските граждани имат право да съставляват дружества без всякакво предварително решение...

Из „Конституция на Българското Княжество“, 1879 г.

А) Определете какви права и задължения имат българските граждани. Представете ги чрез мисловна карта или друг подходящ графичен организатор.

Б) Кой има право да участва в политическия живот на страната според Търновската конституция?

.....

.....

Задача 6. Оценете Търновската конституция. Аргументирайте нейните положителни страни и посочете слабостите на първия български основен закон. Визуализирайте мнението си чрез SWOT анализ, като довършите по свой начин дизайна на схемата.

ТВОРЧЕСКИЯТ ПРОЦЕС

Задача 1. Каква е връзката между изкуството и познанието според Аристотел?

„Изкуството е творческа привичка, следваща истинския разум, а подбудителен мотив към творчеството в изкуството е страстта към познанието.“
Аристотел

Задача 2. Посетете зала „Средновековие 8“ в Археологическия музей във В. Търново, като следвайте линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/index.php>.

А) Разгледайте:

- официалния портрет на забележителния владетел от Второто българско царство Иван Асен II – пластичен образ от златния печат от XIII век, изложен в залата на музея (<http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/link/6114d0cae1116>).
- картата на територията на България по време на управлението му.

Б) Обяснете какъв според вас е подбудителният мотив за създаването на този образ на цар Иван Асен II, какъв е замисълът на автора. Обърнете внимание на надписа върху печата: „Йоан Асен, цар на българите и гърците“. Не забравяйте, че художникът отразява исторически събития и личности, като ги пресъздава в зависимост от своята индивидуалност и мироглед.

В) Коментирайте идеята на автора (първи етап от творческия процес), като имате предвид предназначението на пластичния образ върху печата и материала, от който е създаден. Защо печатът е от злато?

.....

.....

.....

.....

Задача 3. Как бихте определили творческия процес при създаване на златния печат на цар Иван Асен II като произведение на пластичното изкуство?

.....

.....

.....

.....

.....

Припомнете си, че според различни тълкувания през вековете творческият процес в изобразителното изкуство е:

- изкушение
- умисъл
- интерпретация
- начин на изразяване

Задача 4. Разгледайте творческите интерпретации на образа на владетеля Иван Асен II, създадени през вековете от различни художници с разнообразни изразни средства. Открийте общите символи и елементи. Коментирайте разликата в стила на авторите.

1. Златен печат на цар Иван Асен II, XIII в.

2. Златна монета на цар Иван Асен II, XIII в.

3. Ктиторски портрет на цар Иван Асен II, фреска в Зографския манастир от 1817 г.

4. „Иван Асен II и Ирина“, худ. Васил Горанов (<http://www.vasilgoranov.com/historical-romanticism.html>)

Задача 5. Като използвате наблюденията си от работата по заг. 4, коментирайте за всеки от примерите:

А) Кой от образите на владетеля Иван Асен II е по-близко до реалността и кой отразява повече идеята на художника за българския цар?

Още в древността са се оформили два противоположни възгледа за творческия процес в изкуството:

- Според Аристотел изкуството трябва да подражава на природата.
- Според Платон изкуството трябва да пресъздава във видими образи света на идеите.

1	златен печат, XIII в.	
2	златна монета, XIII в.	
3	ктиторски портрет, фреска от XIX в.	
4	картина на В. Горанов, XXI в.	

Б) Кое според вас има по-голямо значение в съвременното изкуство – въображението или реалността? Аргументирайте мнението си.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Задача 6. Направете виртуална разходка в зала „Средновековие 8“ на Археологическия музей във В. Търново, като следвате линка: <http://museumvt.com/virtual-trip/archaeological-museum/link/6113a7a0b8750>. Разгледайте артефактите от времето на цар Иван Асен II. На отделен лист сътворете своята представа за българския владетел със средствата на съвременното изкуство – рисунка, колаж, инсталация, дигитално изображение.

Виолета Стойчева, Ралица Истаткова, Симона Попова,
Антоанета Палангурска, Мариела Георгиева, Кина Котларска,
Цветанка Недева, Светлана Симеонова, Анна Павлова,
Радослав Димитров, Цветелина Маринова, Славенка Кутева,
Галя Хаджиатанасова, Маргарита Рачкова,
Диана Добрева, Ивайло Димитров

ПЕДАГОГИЧЕСКА ЛАБОРАТОРИЯ:
РАБОТНИ ЛИСТОВЕ ЗА ОБЕКТНО-БАЗИРАНО ОБУЧЕНИЕ

Редактор: Детелин ГИНЧЕВ
Коректор: Детелин ГИНЧЕВ
Графичен дизайн: Диляна КРУСЕВА

Българска, първо издание
Формат 60x90/8
Печатни коли 7

Издателство „Слово“ — Велико Търново

Адрес на издателството:
5000 Велико Търново, п.к. 467
Тел. 062/ 62-79-90, тел./факс 062/62-03-50
e-mail: slovo_vt@abv.bg; slovo_vt@mail.bg
office@izdatelstvo-slovo.com

**AMERICA FOR
BULGARIA
FOUNDATION**

Учебното помагало „Педагогическа лаборатория: Работни листове за обектно-базирано обучение“ е разработено по проект „Педагогически аспекти на наследството в дигитална среда“. Подкрепата за СУ „Емилиян Станев“ е осигурена от Фондация „Америка за България“. Изявленията и мненията, изразени тук, принадлежат единствено на СУ „Емилиян Станев“ и не отразяват непременно вижданията на Фондация „Америка за България“ или нейните партньори.

9 786192 120795